वऱ्हाडसमाचार.

The Varad Samachar or News of Berar.

VOL. III — AKOLA:—— SATURDAY, 13 JUNE 1868 — NO. 24

पुस्तक ३ — अकोला, शनिवार तारीख १३ माहे जून सन १८६८ इ० — अंक २४.

प्रेसम्यान पाहिजेत.

टाइपाचे छापखान्याकडे एक व शिळां- छापखान्याकडे एक असे दोन हुशार प्रेसम्यान पाहिजेत किंवा हाता खाल- मनुष्यासुद्धां संचचा संच ते घेऊन ये- [illegible] तरी पाहिजे आहे. ज्यांची येण्याची [illegible] असेल त्यांनीं तावडतोब आम्हांस पत्र [illegible]वावें. हुशारी पाहून टाइपाकडील हेड [illegible]म्यानास २० पासून ३० रुपयेपर्यंत व [illegible]ळाकडच्यास १[illegible] पर्यंत पगार मिळेल. [illegible]ख १२ जून १८६८ इसवी.

[illegible]खंडेराव बाळाजी फडके
व० स० मालक.

[म]ुनसिपल कमिटया.

—oo—

[म]ुनसिपल कमिटी या शब्दाचा सामा- [illegible] अर्थ लोकांचा लोकांनीं कारभार पहावा [illegible] आहे. असा मोठा स्वराज्या सार- [illegible] अधिकार आपले शहरोशहरचे लोकांस [illegible]गें व तो त्यांनीं वालविण्यास शक्य अ- [illegible] ही मोठी महत्वाची गोष्ट आहे यांत [illegible] नाहीं. व हें मुख्यतत्व लक्षांत धरून [illegible]त स्थिति माहीत नसणाऱ्या उदार- [illegible]या परदेशस्थांस कळलें कीं हिंदुस्था- [illegible] बहुतेक शहरोशहरीं मुनसिपल कमि- [illegible] स्थापन झाल्या आहेत तर त्यांची या- [illegible] स्थितीविषयीची व [illegible] समजूत केवळ खऱ्याया [illegible]सें आम्हांस वाटतें. गेला- [illegible] इंग्लिश पत्रांत या [illegible] मुंबई इलाख्यांत १२७ [illegible] स्थापन झाल्या आहेत. [illegible] याद येणें प्रमाणें—पुणे [illegible] अहमदनगरजिल्ह्यांत ६, बे[illegible] [illegible] ३, कानडा ३, कला[illegible] [illegible] १, सातारा ३४, अमदाबाद ८, [illegible] ९, सुरत ६, ठाणें १९, आणि [illegible]देश १४.

[illegible]हर सुधारणेसंबंधी व लोकांचे आ- [illegible]संबंधीं जपणुकेचा फार मोठा अधि- [illegible] मुनसिपल कमेटीकडे आहे. लोकां- [illegible] सरकारास अर्ज करून मुनसिपल क- [illegible] लागते. म्हणजे हल्लींच्या [illegible] नेमिल्याणें असें म्हणावयाचें कीं आम्हां [illegible] एक अमुक दंड (कर) घ्या व [illegible] कांहीं लोकांस शहरची दुरस्ती [illegible] म्हणजे आम्हांस गांज [illegible] वाटण्यास व आम्हांवर जुलूम कर- [illegible] मुनसिपल कमि- [illegible] केलें होतें. [illegible]ति येण्यास व आमच्या [illegible] मेंबर होण्यास आ[illegible] [illegible] तत्संबंधीं काम चाल[illegible] [illegible]त जिल्ह्याचे शहराशि[illegible] अजून अवधि पाहिजे [illegible] आम्हास वाटतें. जिल्ह्याचे ठिका[illegible] [illegible] गडबड असते. हल्लीं आमचे [मुन]सिपल कमिटया होण्याच्या यो- [illegible] अधिक झाल्या आहेत म्हणून [illegible]र चालावा तसा चालत ना- [illegible] गावच्या कमिटींत निमेपेक्षां [illegible]र्व असतात त्यांस आपणास [illegible]शास, आपण करावयाचें [illegible] काय हें कांहींच समजत [illegible]

आहे कीं कमिटींत कांहीं विषय चाललेला असतो व काहीं कमिटीदार झोंपा घेत असतात. व अभिप्राय देण्याचे वेळीं साहेबबाहादूर म्हणतात तसाच आमचा अभिप्राय म्हणून होला हो मिळवितात, व कमिटीदारांमध्यें पाणी कमी असलें म्हणजे अधिकारी अंमलदार लोक आपला पगडा चढवितात व आपले इच्छेस येईल तसें करितात. ही नेटिव कमिटीदारांस मोठी लाजेची व दुःखदायक गोष्ट आहे, परंतु ते निमुटपणें सहन करितात त्यास उपाय नाहीं. आमची फार इच्छा आहे कीं आमच्या लोकांनीं योग्यतेस येऊन मुनसिपल कमिटी सारखीं देशाच्या सुखाचीं कामें नेकीनें करावीं व सरकारानेंही त्यांस हल्लींहून अधीक स्वतंत्रता द्यावी. नाहीं पेक्षां हल्लीं जो कारभार होऊन दुनियेचा गा[illegible] लोटत आहे. तो बऱ्याच अंशीं पीडा म्हटल्यास चालेल. आमच्या नगरकर वृत्तवैभवकर्याबंधूच्या पत्रांत या कमिटयांच्या स्थापनेच्या बाबदींत नुकतेंच एक खुबीदार पत्र लिहिलें आहे त्यांतील आशय आम्हा एथें आपल्या वाचणारांकरितां घेतो.—

" अमके गावांत मुनसिपल कमिटी ; झाली अमक्या खेडयांत पुस्तकालय स्थापन; झालें असे तुम्हांवर्तमानपत्रकर्त्यांस कळण्याचा उशीर. तुम्हीं लागलेंच आमचा देश सुधारत व स[ु]खी होत चालला आहे, अशा ओळ्या गाउन टाळ्या पिटता. पण त्या गावांत व त्या खेडयांत सदरहू गोष्टी कशा प्रकारें उदय पावल्या व या विषयीं तेथील लोकांचें मत काय असतें, ह्याची चौकशी तुम्हीं कोठें करिता? पुस्तकालयाचें एक वेळ असो. कारण, तें लोकांवर जुलमाचें काम नाहीं. परंतु मुनसिपल कमिटी विषयीं मी पाहिजे असल्यास हवी तशी शपथ वाहून सांगतों कीं, आज पावेतों ह्या इलाख्यांत जर एकंदर १०० मुनसिपल कमिटया स्थापित झाल्या असल्या तर त्यांतून, खरोखर, कमिटीची योग्यता समजून आपण होऊन लोकांनीं सरकाराशीं खुशीनें कमिटी मागितली, अशीं स्थळें ५ तरी असलीं तर आमच्या देशाचें महद्भाग्य असें मी म्हणतों. पांच राहूं द्या. २ देखील नाहींत. मी तुम्हांला खचित सांगतों कीं हा सगळा जुलुमाचा रामराम आहे. आतां ह्या कमिटया व पुस्तकालयें स्थापतात कशीं, असें तुम्हीं विचाराल, तर ऐका. तालुक्यांत एक अमुक गोमाजी साहेब आले; त्यांचे दृष्टीस जरा कोठें हेंदर पडली म्हणजे साहेबांनीं विचारावें, एथें मुनसिपालिटी नाहीं काय? त्यावर जवळच्या लुडबुड्या लोकांनीं म्हणावें, नाहीं साहेब नाहीं. मग साहेबांनीं म्हणावें, एथें कां करीत, नाहीं? त्यानीं उत्तर द्यावें, हो साहेब आपण क्षणभर उभे रहाल तर काय उशीर आहे? मग आहे साहेबाला स्फुरण! त्यानीं सगळे लोक नमवून एक करावी सभा, तेथें कमिटी पासून होणाऱ्या लाभांवर करावें व्याख्यान, [त्]यांतलें एक अक्षरही न समजलें तरी साहेबांच्या व त्यांच्या हाता खालच्या अंमलदारांच्या गर्जीस्तव, अथवा भयास्तव ऐकणाऱ्यांनीं माना डोलवाव्या कीं, कमिटी मागण्याविषयीं सरकारच्या नांवचा अर्ज तयार [illegible]लाच मग त्या सभेंत त्यावर सही न क[illegible] [illegible] तक्रारी व सूस. [illegible] [illegible] [illegible] सद्धा करितात. [illegible]

जाहिरनामा येतो. पण त्याची दाद आमच्या अज्ञान दरबारांत कोठें आहे. मुदत झाली कीं, नेमले मेंबर, आणि [illegible]ला जुलूम. घरपट्टी देत नाहीं [illegible] भांडयांचे लिलाव, मालक [illegible] कमिटीचा अर्थ देखील [illegible] नाहीं. तो जुलूम म्हणून [illegible] पण ऐकतो कोण?"

महाराणी साहेबांवरील लोकांची निष्ठा.

—ooo—

ममतेचा व [illegible] संबंध जितका जितका निकट असतो व [illegible] जितके जितके मनुष्यास अनुकूळ असतें तितके तितके त्याचे सोहाळेही विशेष होतात. गरिबाचे घरीं लग्न निघालें म्हणजे तो आपले [illegible] ज्यांस चिठया पाठवितो व श्रीमंताच्या लग्नचिठया तर शेकडो छापून [illegible] आप्त, सोयरे, इष्ट मित्र, ऋणानुबंधी, व नुसते ओळखीचे [illegible] जातात [illegible] अगत्याप्रमाणें व अनुकूलतेप्रमाणें उलट पक्षींही होतें. म्हणजे श्रीमंताचे शुभ लग्नास येतात तेव्हां मोठाले पोषाकांचे अहेर घेऊन येत असतात. ही आनंदोत्साहाची गोष्ट. व याचप्रमाणें दुःखाचे प्रसंगीं ही [illegible] तवर [illegible] मुजरद भेटीस येणें, दुखवटयाचा [illegible], पत्रें पाठवून दुःख प्रदर्शित करणें इत्यादि आप्ततेच्या संबंधाचे बहुत प्रकार आहेत. राजा आणि प्रजा यांजमधील संबंध केवळ घरगुती आप्तें सारखाच आहे. आतां जुन्याकाळची माहिती कांहीं असो; परंतु आलीकडे मुसलमानी [illegible]पासून हिंदुस्थानच्या रयतेनें राजास [illegible] मानण्या सारखी स्थिति आजच्या [illegible] पूर्वीं कधीं आली होती असें दिसत नाहीं. [illegible] मागें राजाच्या जुलमानें प्रजा बहुधा [illegible] असे व जसें रानांतील भयंकर वाघा [illegible] तशी ती सरकारी अंमलदार [illegible] असे. अंमलदार गावांत आले [illegible] आपली मालमत्ता लपवावी, पोषाक [illegible] फक्त असले तर लपवून [illegible] च्या द्रव्यहरणार्थ जुलूम [illegible] अंमलदारांची कदर [illegible] डा मनांत आणि [illegible] जाची आप्तता [illegible] रहस्य कोठून [illegible] तला

आम्हीं ईश्वराचे मोठे उपकार [illegible] कीं राज्यकारभारांत [illegible] निपुण [illegible] अशीं [illegible] स्वस्थता आणि सुख [illegible] से इंग्लिश राज्यकर्ते त्यानें आम्हां [illegible] आहेत. इंग्लिशांनीं कायदे घालून [illegible] विद्याभ्यास करवून देशांत [illegible] आहे कीं मनुष्यें हीं ज[illegible] किंवा पशु किंवा सोनें, रुपें, द्रव्य. [illegible] जिनसी नव्हत. त्यांस राष्ट्रांत [illegible] हक आहे व लोकांत यथान्याय [illegible] राहण्यास मोकळीक आहे. [illegible] ढा हक व हें एवढें ज्ञान लोकांत [illegible] पूर्वील राजे व प्रजा यांची [illegible] प्तता आणि हल्लींच्या प्रजाराजांनी [illegible] ता यांत जमीनअस्मानाचें साहेब[illegible] म्हणजे पहिल्यानें राजा बाऊलोक [illegible] तो आतां प्रियकर व हितकर्ता [illegible], व [illegible] पे[illegible]

[illegible] आपणास इंग्लिश सरकारचे उपकार मानिले पाहिजेत. अस्तु.

हल्लीं आपणामध्यें राजानिष्ठेचें प्रेम वाढलें आहे तें पाहून संतोष होतो. राणीसाहेबांच्या जन्मदिवसाचा उत्सव आपण हौसेनें करितों. कंपनी सरकारचें राज्य जाऊन राणी साहेबांचें झालें त्या दिवशीं मुंबईस वगैरे नेटिव लोकांनीं पुष्कळ दारुकाम उडविलें, व गुढयातोरणें उभारलीं. शाळांतून मुलांच्या तोंडीं " गाड सेव्ह दि कुईन " म्हणजे ईश्वरा राणीचें संरक्षणकर असे बुकांतील धडे आहेत. राणीसाहेबांचे पति वारले तेव्हां लोकांनीं दुःखोद्गाराचीं कागदें केलीं व शांततेन पत्रें पाठविलीं. थोडया वर्षामागें उत्तर हिंदुस्थानांतील एका राजानें महाराणी साहेबांस एक मोलवान पलंग प्रेमभावानें नजर पाठविला. अक्कलकोटच्या राजांनीं [illegible] यांत महाराणीसाहेबांस एक हत्ती नजर दिला. अशाच दुसऱ्या कित्येकांनीं कित्येक प्रसंगीं आपलें प्रेम नजराण्याच्या, उत्साहाच्या, व विनंती पत्राच्या द्वारें प्रदर्शित केलें आहे व महाराणी साहेबानींही लोकांस त्यांच्या आ[illegible] ळोवेळीं गौरविलें आहे. व किते[illegible] फांच्या सरबत्तीचे मान, कित्येकांहीं कित्येकांस स्टार आफ इंडिया वगैरे देऊन, तसेच कोणास न[illegible] [बॅ]रोनेट वगैरे करून, सन्मानि[illegible] आहे. हे सर्व मनांत आणिलें म्हणजे [illegible] समाधान होतें व आमच्या लोकांत ही जी निष्ठा वाढली आहे हिला कारण विद्येचा प्रभाव होय असें तात्काळ समजतें.

हा विषय या खेपेस आम्हास आठवला. कारण अडारलिया बेटांत महाराणीसाहेबांचे चिरंजीवांस [illegible] आश्चर्य वाटल्यावांचून [illegible]

दृष्टान्तेंथील मुख्य हेडरायटर ज्यास अंमलदार यांचे कारकीर्दींत सेकंड [illegible]रीचें ज्ञान नव्हतें ते तर इतके हुशार [illegible] कीं प्रसंगानुसार एकादी चिठ्ठी लि[हि]ण्याचें काम पडल्यास खुद्द डिपुटी कमिशनर किंवा क्लार्क आफदी कोर्ट अगर हल्लींचे सेकंड रायटर जे पूर्वीं हेडरायटर होते त्याणींच लिहिलें पाहिजे. यावरून एकंदर कामदार कसे असतील, याविशीं लिहिणें नको. ही कामदाराची अवस्था झाली आतां अर्जदार लोकांबद्दल थोडासा मजकूर लिहून पुरे करितों. अर्जदार लोकांची दादपुर्वीचे डिपुटी कमिशनर यांचे अमलांत फारच लौकर दाद लागून जलद मिळत होता आतां रयत लोकाची भेट तर होणें मुष्किलच कोणी एखादे अर्जदारानें आर्ज केला असतां पंधरा, पंधरा दिवस पर्यंत त्याची दाद लागू शकत नाहीं व हुकूमावांचून कोणास कचेरीत येण्यास परवानगी नाहीं जो न्याय होणें तो उघड कोडतांत व्हावा असा जो सरकारचा इरादा त्यास हें अगदीं उलट आहे. कोणते एकादें मुकदम्याचा न्याय कसा होतो हें जर कोणाचे मनात पाठविण्याचें आलें तर त्याणें पुर्वीं अर्ज करून हुकूम घ्यवा काय? आतां अर्ज करून तो हुकूम मिळे पर्यंत १५ दिवस पाहिजेत तितक्यांत न्याय होऊन नापत मग याचे मनांतील हेतु निरुपयोगी झाला कचेरींतील चपराशी तर कोणाची परवाही करीत

...नर साहेबांची स्वारी उमरावती... प... आली.

उ...रावतीचे असिस्टंट कमिशनर मे० रतनजी जामासजी साहेब आजारीपणाकरितां रजा घेऊन एथें आले आहेत.

या आठवड्यांत एथें सेशन झालें. एक खुनाचा व एक जबरीच्या संभोगाचा असे २ मुकदमे होते. दोन्ही ही नाशाबिदीमुळें सुटले.

इलिचपुरचे पोलिस इन्स्पेक्टर मे. दुनिया सिंव्ह रजेत एथें आले आहेत.

या आठवड्यांत पर्जन्यानें अगदी उघाडी दिली. व त्यामुळें २ । ३ दिवस ऊष्माही मनस्वी झाला.

मि. स्टेसी साहेब कमिशनर साहेबांचे हेड क्लार्क यांस असिस्टंट कमिशनरची जागा मिळण्या विषयीं शिफारस झाल्याचें ऐकण्यांत आलें आहे. तसेंच मि. शेख इसामोदीन साहेब उमरावतीचे तहशिलदार यांस जुडिशल एकस्ट्रा असिस्टंट कमि. ची जागा मिळण्या विषयीं शिफारस झाली आहे. या दोन्ही गोष्टी घडून आल्यांत लोकांत संतोष आहे.

जळगांव, देऊळगांवसाकरशा, डोनगांव वगैरे ठिकाणचीं पत्रें आलीं आहेत. ता पुढें प्र. करू.

EPITOME OF NEWS.

वर्तमानसार.

मुंबईचे गवरनर साहेब पुण्यास राहाण्यास आले आहेत.

सर राबर्ट नेंपियर मुंबईचे कमांडर ईन-चीफ आबिसिनिया कडून परभारें विलायतेस जाणार आहेत.

दिल्ली रेलवे मीरट पासून आंबाल्या पावेतों जानेवारीचे पहिले तारखेस सुरू होणार आहे.

सर्व हिंदुस्थानांत कोठून कोठेंही तारायंत्रां...ल बातम्यांचा दर १० शब्दांस येक रुपया ठेवावा.—

बंगाल्यास स्वतंत्र गवरनर करावा हें पत गवरनर जनरल साहेबांस कबूल नसून त्यांचा व स्टेटसेक्रटरीचा मतभेद पडला आहे.

जगन्नाथाचे यात्रेंत महामारीचा उपद्रव झाला आहे व तेणेंकरून बरेच लोक दगावले. धर्मार्थ औषधें ठिकठिकाणीं देत आहेत.

बिकानेरच्या राजानें विलायत हुसेनखान यांस दरमहा एक हजार रुपये पगारावर आपला वजीर नेमिला आहे. हे गृहस्थ मुरादाबादेस डिपुटी कलेक्टर होते व यांनीं तेथें शिया व सुनी लोकांचा वाद होता त्यापैकीं शियास मदत दिली होती त्यायोगें तंटा वाढला व त्यांत कित्येक लोक ठार मेले. या कारणावरून इंग्लिश सरकारानें त्यास बरतर्फ केलें होतें.

हिंदुस्थानांत सांप्रत इरिगेशन म्हणजे धरणें, पाट, बांधारे यांचीं कामें विशेष चालत असल्यामुळें सिविल इंजिनियर लोकांचा तोटा पडूं लागला आहे. याजकरितां स्टेट सेक्रटरींनीं इंग्लंडांतून आणखीं कांहीं आफिसर हिंदुस्थानांत पाठविण्याची तजवीज केली आहे.

वायव्य प्रांतीं पब्लिक वर्कस खात्यांत रविवारींही कामें करवितात असें आढळ...ावरून लेफ्टिनेंट गवरनर साहेबांनीं तीं ...ना कण्याविषयीं सर्कुलर केलें आहे. त...ाच विशेष जरूरीशिवाय रविवारचे दिवशीं कामें करूं नयेत.

पेशावरचे कमिशनरांनीं पंजाब सरकारास रिपोर्ट केला आहे कीं आलीकडील गडबडीमुळें मध्य एशियेंत जाण्याचा इकडील रस्ता बंद झाला आहे. या रस्त्यानें तिकडील लोक थेट चीनदेशाहून चहा आणवीत असत. तें आतां बंद झाल्यानें हिंदुस्थानांत होणारा चहा नेण्याचा त्यांचा व्यापार सुरू झाला आहे. हल्लीं चीनचा चहा मुंबई व कलकत्ता मार्गें मात्र बाहेर प्रदेशीं जातो. पेशावरावरून जो चहा तिकडे जाई त्याचा अजमास पेशावरचे व्यापारी अडाणी मापें अठरा लाख रुपयांचा करितात. इलाख्याच्या ठिकाणीं याची किंमत शेरास एक रुपया अशी आहे. आतां हिंदुस्थानच्या चहाच्या कारखान्यांतून मध्य एशियेकडील व्यापारी चहा नेतील त्याचा मासला तिकडे जाऊन परत ठरला आहे.

मध्य प्रांतांत रायपुर एथें क्या० लुगर्ड साहेबांनीं कलाकुशलता शिकविण्याची शाळा घातली आहे तिचें काम उत्तम रीतीनें चाललें आहे. मागील रिपोर्टावरून कळतें कीं सुतार १६७, लोहार ३० व कुंभार १९६ या शाळेंत शिकून स्वतंत्र रीतीनें ते आतां आपले धंद्यास लागले. तसेंच शाळेमध्यें जे जिन्नस तयार होतात त्यांचीही लोकांत मोठी चणचण आहे. मि० क्यांबेल साहेब माजी चीफ कमिशनर ही शाळा पाहून फार खुष झाले होते. व नागपुरास आणि इतर ठिकाणीं अशा शाळा होण्याविषयीं त्यांनीं हिंदुस्थान सरकारास शिफारस केली होती व तिकडून मंजुरातही आली होती परंतु त्याप्रमाणें अजून कांहीं घडलें नाहीं.

सुप्रिंटेंडेंट इंजिनियरच्या हाताखालील असिस्टंट व क्लार्क यांस हेड क्वार्टर बरोबर गावगन्ना फिरतांनां त्यांस दुप्पट भत्ता मिळत जावा असा ठराव झाला आहे.

गायकवाड सरकार व इतर संस्थानीक यांचे राज्यांत जी दारू जाते तिचा कर वसूल करण्या करितां सुरतेच्या कलेक्टराचे हाताखालीं सरकारानें स्वतंत्र इस्टाब्लिशमेंट दिलें आहे.

मि० मालवरी कराचीच्या अवर पेपरचे ऐडिटर मरण पावले.

अपरसिंधच्या पोलिटिकल सुपरइंटेंडंटची जागा कर्नल फेयर यानीं नाकबूल केली.

सिंध प्रांतांत या वर्षी कापसाची लागवड १,०६,९८८ एकर जमिनींत झाली आहे.

हैदराबादचे नवीन रेसिडेंट यांनीं बंगलोर एथील आपला बंगला मद्रास ब्यांकेस विकला. ही ब्यांक तेथें आतां आपली शाखा ठेवणार आहे.

मि० बावरिंग साहेबांनीं बंगलोरच्या लिटररी आणि सायंटिफिक सोसैटीला चांगलीं चांगलीं २००० पुस्तकें बक्षीस दिलीं.

नागपुरास मेजर डान साहेब यांस ५०० रुपये दरमहावर मुनसिपल कमिटीचे इंजिनियर नेमिले.

Correspondence.

बाहेरून आलेलीं पत्रें.

रा० रा० वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस वि. वि. महाराज खालीं लिहिलेल्या दोन ओळींस आपल्या सुंदर पत्रीं जागा मिळेल या हेतूनें पाठविल्या आहेत त्यांचा स्वीकार व्हावा अशी इच्छा आहे.

सकल सृष्टि एकवार परमेश्वरानें निर्माण केली त्या संबंधानें मनुष्यांनीं परस्पर बंधुत्वाप्रमाणें वागलें पाहिजे तसें न होतां कांहींकांची अशी स्थिति असती कीं आपणास एखादा अधिकार किंवा वैभव प्राप्त झालें म्हणजे आम्हीं केवळ अमरपुरीचे वजीरच आहों असें निवास मानून दुसरे मनुष्यास तर हलकट व तुच्छ मानतात आणि त्यांची योग्यता व स्थिति कांहींच मनांत आणित नाहींत. आणखीं एक प्रकार असा आहे कीं हाताखालचे अगर कनिष्ठ पक्षाचे दुसरे मनुष्याकडून थोडीफार कांहीं चूक झाली असतां वरिष्ठ आपले वाग्धनुष्यास सज्ज करून अपशब्द बाणाचे वृष्टीनें त्याची सामान्यत: जी योग्यता व प्रौढी इत्यादित्यांचा छेद करितात इतकें करून झाले ले चुकीची माफी झाली असें तर नाहींच. रीतीप्रमाणें जी तजवीज होणें ती तर होतच आहे. यावरून पहा कीं एका गुन्ह्याबद्दल एका मनुष्यास दोन सिक्षा जहाल्या सारखें होतें. यास्तव ही गोष्ट वरिष्ठांस अयोग्य आहे. आणखीं त्यांनीं असा विचार केला पाहिजे कीं वैभव हें क्षणीक याचा भरवसा नाहीं तेव्हां जेणेंकरून जगांत सुकीर्ती राहील अशी वर्तणूक ठेवावी.

आतां दुसरे मनुष्यास हलकट शब्द बोलले असतां मोठेपणा उघडकीस येतो असें नाहींच. मग ईश्वरानें दिलेले अमृतातुल्य वाणीचा उपयोग विषतुल्य कां करावा? करूं नये.

पहा! सामान्य मनुष्य दुसरे कोणास अपशब्द बोलला असतां तो अन्याय समजून अधिकारी त्यास शासन करण्याची तजवीज करितात आणि त्याची दुर्गुणाविषयीं जगप्रसिद्धी होती. असें असून वरिष्ठानेंच जर अशा अन्यायी शब्दाचा स्वीकार केला तर त्याचा न्याय कोणी करावा? या सार्थ्याचा विचार त्यानींच केला पाहिजे. आणखीं थोर जो मार्ग आचरण करितात तोच कनिष्ठानीं सेवन करावा म्हणजे.

"महाजनोयेनगेतानुपंथा ॥"

या वाक्याप्रमाणें जर एकाद्या शहाण्या मनुष्यानें वरिष्ठ बोलतात हे शब्द उत्तम आहेत असें समजून जर त्याचा उलट उच्चार करून दाखविला तर मग मात्र थोरवीस कमीपणा येण्यास उशीर लागणार नाहीं यासाठीं ही अल्प मतीनें सूचना केली आहे इजवर वरिष्ठांनीं अक्रोधपणें लक्ष पुरविलें पाहिजे.

पत्रकर्ते महाराज पत्रविस्तार झाला करितां पुरे करितों. कळावें हेविनंती. ता० ३ माहे जून १८६८ इ०.

एक हातेकर.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचाराचे कर्ते यांस

वि. वि. महाराज आपलेकडे याखालीं लिहिलेल्या चार ओळी आपले सुंदर पत्रीं प्रसिद्ध करून यांस आपणही मदत द्याल अशी आशा बाळगून आपलेकडे पाठविल्या आहेत.

पत्रकर्ते महाराज, आपली व माझी कांहीं ओळख असावी परंतु आपले ध्यानांत नसेल. कारण फार दिवस ...झाले मजला माझे गृहाचाराच्या योगानें ...देशपर्यटण लागलें आहे. ...सो. ठाणें सिरें...चा जिल्हा अपरगोदावरीया ठिकाणीं दोन वर्षांपूर्वी मी एक वेळ आलों होतों त्या ...ळेस मला जो चमत्कार नजरेस आला तो मी ...आपले बंधु ज्ञानप्रकाशकर्ते यांस लिहिला ...पुढें आणखीं लिहावें तर थोडे दिवस...मी येथून निघून गेल्यामुळें पुढें मजकूर लिहिणें राहिला. हल्लीं मी पुन: फिरत फिरत या ठिकाणीं आलों असतां येथील पूर्वीची स्थिति व हल्लींची स्थिति एकंदर ...दिवसांपासून पहात आहें. येथील नवीन अधिकारी मेहेरबान क्यापटन बारनर साहेब डिपुटी कमिशनर हे आल्यावर यांणीं पूर्वीचे अधिकारी कप्तान ग्लासफोर्ड साहेब यांणीं कचेरींतील आमले व रयत लोक यांजवर जे कांहीं उपकार केले होते, व न्यायाच्या ज्या कांहीं रीती होत्या त्याहीपेक्षां यांणीं फार चांगले प्रकारें ठेविल्याचें एकंदर लोकांच्या तोंडानें ऐकून सर्व लोक या अधिकाऱ्याची फार स्तुति करीत होते. कोणासही दु:ख हीं अक्षरें माहीतच नवती पूर्वीचे अंमलदार हे आपले लोकांस जो कांहीं दौऱ्याचा त्रास देत होते तो यांचे अंमलांत अगदीं नाहींसा होऊन अमल्याचे लोक किती सुखी झाले याविशीं मी लिहूं शकत नाहीं. हालमजकूरचा एकंदर सहामाहीचा दौरा फक्त एका मोहरिरावर झाला व त्या मोहरिरानें दौऱ्याची मेहेनत घेतली यामुळें तो २० रुपयांची चाकरी असतां त्यास एकदम ५० रुपये पगाराची जागा दिली या प्रकारची यांची दयाळू मर्जी पाहून मला फार आनंद झाला. पत्रकर्ते महाराज असे दयाळू सरदार थोडेच निवडतोल अशी. या सरदारांची मर्जी व स्थिति होती परंतु ती इतक्यांत म्हणजे थोडे मुदतींतच उलटी झाली. पुढील मजकूर लिहिण्यास मी जें कांहीं लिहिलें आहे तें पाहून मला फार दु:ख वाटतें व हें माझें दु:ख निवारणार्थ आपण कांहीं मदत द्याल तर फार चांगलें होईल. पत्रकर्ते महाराज ज्या मनुष्यास आपण जवळ बोलावून ज्याची शिफारस करून वाढविला त्याचेच गुन्हे निघून त्याचें अन्न काढून दुसऱ्यास देणें हें आपल्यास योग्य आहे काय? व जर कोणी नौकर रजा मागेल तर त्यास रजेविशीं कांहीं एक हुकूम न देतां एकदम बिगरगुन्ह्यानें पन्नास रुपयांचे पगाराचे मनुष्यास कमी करणें हें अमलदारास योग्य आहेकाय? काय. हो अंधेर हा! हे दयाळु इंग्रजसरकारास अधिकाऱ्यांच्या संबंधानें मोठें दूषण आहे. शिव! शिव! अशी अन्यायाची गोष्ट कधींही न व्हावी. आलीकडे इंग्रज सरकारांत परिक्षेखेरीज कोणीच नौकर ठेविला जात नाहीं असें असतां या जिल्ह्यांत परिक्षा हीं अक्षरेंही कोणास माहीत नाहींत. कोणासही देशलिपींचीं अक्षरें लिहितां आलीं म्हणजे बस. त्यास कोणतेंही काम द्यावेंच. मग तो त्या कामाचे लायख असो अगर नसो. आतां येथील अंमदार कोणते प्रतीचे हुशार आहेत याविशीं थोडासा मजकूर लिहितों तो पाहून आपल्यास आश्चर्य वाटल्यावांचून राहणार नाहीं. येथील मुख्य हेडरायटर ज्यास पूर्वीचे अंमलदार यांचे कारकीर्दींत सेकंड रायटरीचें ज्ञान नव्हतें ते तर इतके हुशार आहेत कीं प्रसंगानुसार एकादी चिठ्ठी लिहिण्याचें काम पडल्यास खुद्द डिपुटी कमिशनर किंवा क्लार्क आफ्दी कोर्ट अगर हल्लींचे सेकंड रायटर जे पूर्वी हेडरायटर होते त्याणींच लिहिलें पाहिजे. यावरून एकंदर कामदार कसे असतील, याविशीं लिहिणें नको. ही कामदाराची अवस्था झाली आतां अर्जदार लोकांबद्दल थोडासा मजकूर लिहून पुरे करितों. अर्जदार लोकांची दादपूर्वीचे डिपुटी कमिशनर यांचे अमलांत फारच लौकर दाद लागून जलद मिळत होता आतां रयत लोकाची भेट तर होणें मुष्किलच कोणी एखादे अर्जदारानें अर्ज केला असतां पंधरा, पंधरा दिवस पर्यंत त्याची दाद लागू शकत नाहीं व हुकूमावाचून कोणास कचेरींत येण्यास परवानगी नाहीं जो न्याय होणें तो उघड कोडतांत व्हावा असा जो सरकारचा इरादा त्यास हें अगदीं उलट आहे. कोणते एकादें मुकदम्याचा न्याय कसा होतो हें जर कोणाचे मनात पाठविण्याचें आलें तर त्याणें पुर्वीं अर्ज करून हुकूम घ्यावा काय? आतां अर्ज देऊन तो हुकूम मिळे पर्यंत १९ दिवस पाहिजेत तितक्यांत न्याय होऊन नापत मग याचे मनांतील हेतु निरुपयोगी झाला कचेरींतील चपराशी तर कोणाची परवाही करीत

नाहींत कोणी मनुष्य कसाही अमूदार असो त्यास पाहिजे तशी बेअब्रूची भाषणें बोलतात याचें कारण मुख्य अंमलदार दाद च घेत नाहींत मग त्या लोकांनीं कां बोलूं नये? याप्रमाणें सर्व प्रकारची बेदाद या जिल्ह्यांत अलीकडे झाली आहे. माझी विनंती आपल्यास आहे कीं आपण मध्य प्रांतचे मुख्य अधिकारी यांस हा मजकूर कळवून याजबद्दल बंदोबस्त करून गरीब रयत वगैरे सर्व लोकांवर मेहेरबानी करून दुःखनिवारण कराल अशी आशा आहे याविषय आणखीं मजकूर मजला लिहिणें आहे तो मागाहून लिहून कळवीन. पत्रविस्तार झाला सबब पुरें करितों कळावें ही विनंती. ता० ३१ मे सन १८६८

मुक्काम ठाणें सिरोचा
जि० अपरगोदावरी
सें० प्रा०
} एक फिरस्ता जन हितेच्छु.

Advertisements.
जाहिरखबरा.

नोटिस सिर्वबिलास गणेशदास साहू दुकान लाखनवाडे तालुके बाळापुर यास सिताराम रूपचंद साहू दुकान लाखनवाडे तालुके बाळापूरयाजवडून देण्यांत येते कीं, तुम्हीं आम्हांपासून अमानत जिनसा संवत १९२१चे सालांत विकण्या करितां घेऊन विकल्या नाहींत व परत ही दिल्या नाहींत त्या खालीं लिहिल्याप्रमाणें.

४०३ जोरी खंड्या १३ दर खंडीस रुपये ३१ प्रमाणें

१०६९८४ सोन्याचे डागिणे नग ७ किंमत एकंदर

४२९८१४८६ चांदीचे डागिणे नग ६ त्यांची एकंदर किंमत

———————

१८९८८२८६

सदर्हू जिनसा अगर किंमतीचे रुपये परत मिळण्याविषयीं सन १८५९ पैकीं आक्टोबर ८ कलम १२१ प्रमाणें कैफियत तुम्हीं फिर्याद दि. मु. नंबर २४ सन१८६८ ची बहिमनजी जामासजी साहेब बाहादूर अ. कमिशनर यांचे कोडतांत आम्हांवर खात्यावरून केली होती त्यांत आम्हीं दिली होती परंतु आम्हांस त्याबद्दल अलाहिदा दावा करण्याविषयीं कोडताची परवानगी मिळाली आहे सबब त्याजबदल तुम्हांस कळविण्यांत येतें कीं तुम्हीं सदरहू जिनसा अगर किंमतीचे रुपयांबद्दल या नोटिसीचे तारखेपासून आठ दिवसाचे आंत उलगडा न केल्यास दिवाणी कोडतांत तुम्हावर फिर्याद करून या नोटिशीचे खर्चासुद्धां रुपये भरून घेण्यांत येतील कळावें तारिख १८ माहे जून सन १८६८ इ. मुक्काम आकोला.

(सही) सितारामजी रूपचंदजी दुकान लाखनवाडे.

नोटिस—आनंदा वल्लद जानबा तेली मेहेतर राहणार नबाबपुरा अकोलें तालुके मजकुर यास खालीं सही करणार नोटिस देतो कीं तुम्हांकडेस आमची खाते बाकी हिशेब करून संवत १९२४ मिती मार्गशीर्ष शुद्ध ९ रोजीं घेणें निघाली रुपये १४० एकशें चाळीस रुपये कलदार हे रुपये येण्याचा करार होऊन गेला परंतु आज पर्यंत रुपये पटविले नाहींत यास्तव या नोटिशीनें कळविण्यांत येतें कीं, सदर्हू रुपये व्याजसुद्धां आज तारखेपासून बारा दिवसांचे आंत रुपयांचा उलगडा करावा न केल्यास अबल मितीपासून सदर्हू रुपयांस दरमहा दर शेंकडा दोन रुपये व्याज घेतले जाईल व सदर्हू रुपये घेण्याबद्दल सरकार मार्फत तजवीज करून खर्चसुद्धां रुपये घेतले जातील व या नोटिशीचा खर्च तुम्हांस द्यावा लागेल. कळावें तारिख १९ जून सन १८६८ इ०.

(सही) रंगराव विठ्ठल जहागिरदार वहिवाटदार सखाराम विठ्ठल जहागिरदार.

नोटिस— जैराम बुकेविकणार मुंबईकर हल्लीं वस्ती अकोला सराईत यासी खालीं सहीकरणार नोटिस देतो कीं सराईंतील आमचें दुकान तुम्हीं आम्हापासून सुमारें आठ महिनें झाले भाड्यानें घेतलें आणि मागाल तेव्हां खालीं करून देऊं म्हणोन करार केला व भाडें दरमाहा २ रु० देत जाऊं म्हणोन ही करार केला परंतु दोन्हीं करार ही तुम्ही तोडले. भाडेंही देत नाहीं व दुकान खालीं करून मागत असतां देऊं, देऊं म्हणोन करार करिता परंतु देत नाहीं यास्तव या नोटिशीनें तुम्हांस कळविण्यांत येतें कीं, आज तारखेपासून पंधरा दिवसांचे आंत आमचा भाड्याचा पैसा व दुकान खा[illegible] करून द्यावें न दिल्यास दिवाणी कोडतांत नोटिशिचे खर्चासुद्धां फिर्याद करूतेव्हाखर्चसुद्धां रुपये द्यावेलागतील कळावें तारिख १८ माहे जून सन १८६८ इ० मुकाम आकोलें.

(सही.) सखाराम बापु तळेकर वहिवाटदार सिताराम सखाराम

नोटिस बरवाजी वल्लद राघोजी पाटील रहाणार मंचनपूर तालुके आकोट याजकडून चुणिला शिवचरण दुकान आकोट यास देण्यांत येते कीं तुम्हीं आम्हांपासून जोरी खरेदी खंडी सतरा घेतली त्यास अजमासें च्यारवर्षे झालीं त्या पैकीं २ खंडी जोरी तुम्हीं नेउन बाकी पंधराखंडी जोरी पेवांत असलेली नेणें बद्दल तुम्हास आज च्यार वर्षे हमेश सांगत आलों अद्यापी जोरी तुम्हीं घेऊन जात नाहीं. त्यास आजपासोन आठ दिवसाचेआंत तुम्हीं आपली जोरी घेऊन जावी तसें न झाल्यास जोरीची खराबी वगैरे झाल्यास त्याचे जबाबदार आम्हीं नाहीं पुढें कारण वगैरे पडल्यास त्याचा जबाब आम्हीं देणार नाहीं. कळावें ता० १९ माहे जून सन १८६८ इसवी.

(सही) बरवाजी वल्लद राघोजी पाटील.

नोटिस—नानकराम गुलाबराय दुकान खामगांव यास सुकदेव केजाडिवाळ राहणार खामगांव तुम्हांस नोटिस देण्यांत येतें कीं, तुमची व आमची सरकत ठरून आमचे व तुमचे असे उभयतांचे नावचें खातें तुमचे वहीस घालून त्या खात्यांत रुई अजमासें ओझें १७५ खरेदी होऊन ती रुई मुंबईस दर खंडीस भाव रुपये३०० आमचे हिशाची विकली त्याबद्दल नफ्याचे रुपये अजमासें ३०० व आम्हीं आपले खासगत ओझें ३३॥ पाठविले तेहीं तुम्हींच सदरीं भावांत विकरी केली त्याचे नफ्याबदल अज[illegible]मासें रुपये ३०० त्या पैकीं वसूल अ[illegible]जमासें रुपये १०० वसूल भाला तो वज[illegible]ाजातां बाकी रुपये २०० एकूण अजमा[illegible]सें रुपये ५०० तुम्हांकडे आमचे निघत अ[illegible]सतां एक दोन वेळ तुम्हांस मागितले अ[illegible]सतां तुम्हीं दिले नाहीं. व पंचाइतही के[illegible]ली नाहीं याजकरितां या नोटिशीचे ता[illegible]रखेपासून आठ दिवसांचे आंत आमचे रुप[illegible]ये पाठऊन द्यावे अगर पंचाइत करून सद[illegible]रीं लिहिलेले आमचे रुपये पाठऊन द्यावे [illegible] सदरीं लिहिलेले मुदतींत रुपये न पाठवि[illegible]ल्यास सदर्हू रकमेस व्याज दरमहा शेंकडा रु[illegible]पये २ दुहोत्राप्रमाणें लाऊन तुम्हावर फिर्या[illegible]द करून खर्च सुद्धां रुपये घेऊं.

कळावें तारीख १८ माहे जून १८६८

(सही) सुकदेव केजडिवाळ रहाणार खामगांव.

नोटिस–ब्याहारीलाल वल्लद नारायणदास आगरवाले रहाणार कसबे अकोला याजकडून मलंगभाई वल्लद पीर महंमद अतार रहाणार ताजनापेठ यास देण्यांत येते कीं, तुम्हीं आमचे खाते बाकीचे रुपये देणें १००८४८६ ऐन व व्याजाबद्दल रुपये २६८१२ मिळोन रुपये १२७८८६ झालेले तुम्हांस रुजु असतां आज उद्यां देतों म्हणून फारवेळ सांगितलें व तुम्हांस आम्हीं तगादा करावा म्हणून फारवेळ शिपाई वगैरे पाठविले परंतु रुपयांचा उलगडा अद्यापी केला नाहीं त्यास ही नोटिस तुम्हांस दिली आहे तर आज पासून आठदिवसांत रुपयांचा निकाल करावा तसें न झाल्यास फिर्याद केली जाईल. व दिवाणी कोडताचा खर्च व नोटिशीचा खर्च तुम्हांपासून घेतला जाईल. कळावें तारिख १७ माहे जून १८६८ इ.

(सही) ब्याहारीलाल नारायणदासजी साहू आगरवाले.

नोटिस सर्व लोकांस कळविण्यांत येते कीं लोणार येथील खारे तलावांतील खाराचा तीन वेळां लिलांव तारीख १ माहे जुलई सन १८६८इ० रोजीं दहा वाजतां आमच हुजूर बुलढाण्यास केला जाईल. याजकरितां ज्यांची खुशी लिलांव घेण्याची असेल त्यांनीं बुलढाण्यास यावें व ह्याविषयीं विशेष माहिती हुजूरकचेरींत समजेल. ता. १२ माहे मे सन १८६८

मीरचिरागुदीन शिरस्तेदार.

C. HARDUN
Offg. Deputy Commissioner.

जाहिरखबर.
हिंदुधर्मशास्त्रसार.

मुंबई इलाख्यांतील निरनिराळ्या कोटांच्या शास्त्री लोकांनीं दिलेल्या उत्तरावरून काढलेलें हें नवीन मोठें व उपयोगी पुस्तक इंदुप्रकाशाच्या मालकांनीं छापलें आहे व त्याच्या प्रती आमचे एथें विकावयास आल्या आहेत. किंमत दर प्रतीस १० दहा रुपये व डाक हाशील ८८ रोख पाहिजे.

व० स० चे म्यानेजर.

MODI READER.
मोडी वाचन.

सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं, सत्यप्रकाश छापखान्यांत वरील नांवाचें पुस्तक छापत आहे. या पुस्तकाचा उद्देश असा आहे कीं, मराठी शाळेंतून मोडी वाचन शिकविण्यास जें साधन नाहीं तें करून ठेवावें. त्या पुस्तकांत पहिलीं २४ पानें मोकळ्या छापील नमुन्याच्या अक्षराप्रमाणें लिहिली आहेत व आरंभीं मोडीविषयीं पुष्कळ माहिती दिली आहे. पुढील भाग लपेटदार निरनिराळ्या वळणाच्या अक्षरानें छापला आहे. असें करण्याचा उद्देश असा आहे कीं, निरनिराळ्या वळणाचीं अक्षरें मुलांच्या पहाण्यांत यावीं व वर्गांत हें पुस्तक सुरू केलें असतां शिक्षकांस मुलांमध्यें इर्षा उत्पन्न करतां यावी. ह्या पुस्तकाची अष्टपत्री सांच्याची पृष्ठें ६४ होतील. किंमत दर प्रतीस ४ आणे पडेल. बाहेर गावीं दहा प्रती घेणारास टपाल हांशिल पडणार नाहीं.

ज्यांस हीं पुस्तकें पाहिजे असतील त्यांनीं "सत्यप्रकाश छापखाना उमरावती" ह्या पत्यावर मागवावीं.

तारीख १० जून १८६८ इसवी.
स० प्र० मालक.

जाहिरात.

विद्या कल्पतरु (मासिक पुस्तक) बडोद्याचे श्रीमंत महाराज खंडेराव गायकवाड सेनाखासखेल समशेर बाहादर यांच्या पदरचे शिलेदार रा० रावजी बिन केशव सांबोरे यांनीं कित्येक महिने बहुत वर्तमान पत्रांतून जाहिरात दिल्याप्रमाणें विद्याकल्पतरु नांवाचें सर्वोपयोगी मासिक पुस्तक छापण्याची सुरवात झाली. व त्याचा एप्रिल महिन्याचा पहिला अंक बाहेर पडला. तीं पुस्तकें आम्हाकडे विक्रीस आलीं आहेत. किंमत ५ आणे व डाकहाशील १ आणा पडेल. किंमत रोख पाहिजे.

वऱ्हाडसमाचाराचे म्यानेजर.

महमदी धर्मशास्त्र

महमदी धर्मांतील लोकास त्यांचे शास्त्र प्रमाणें न्याय कसा द्यावा याविषयीं एक नवीन पुस्तक नगरास दोघां विद्वान मौलवी साहेबांचे सहाय्यानें रा० रामचंद्र मोरेश्वर गुप्ते व रा० योगिराज व्यंकाजी या उद्योगी गृहस्थांनीं तयार करून छापिलें. त्याच्या प्रती एथें विक्रीस आल्या आहेत. किंमत दर प्रतीस दीड रुपया व डाकहाशील दोन आणे रोख द्यावे लागतील.

वऱ्हाडसमाचाराचे म्यानेजर

पत्राचे बाक्यांविषयीं.

वऱ्हाडसमाचार पत्राबद्दल किंमतीचा पैसा वर्गणीदारांकडेस येणें आहे त्यांनीं कृपा करून सत्वर पाठवावा. वारंवार पत्रें लिहिण्यानें त्यांस तसदी पोचते व आम्हांसही खर्च पडतो सबब बाकयाच्या [illegible] तजवीज [illegible]

वऱ्हाड समाचाराचे मालक

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to remind our subscribers, that their Subscriptions, for the present year, and in arrears should be remitted as early, as possible, otherwise, we would, however reluctantly, be under the necessity of ceasing to transmit the paper to their addresses. We believe that this reminder will not fail to arouse the sympathies of our Constituents in the country and bring about speedy remittances from defaulting Subscribers.

Propritors of Berar Samachar.

किंमतीचे ठराव. रु. आणे

वर्षाची अगाऊ देणारास … …६ ०
साल अखेर … … …७ ०
सहा महिन्याची अगाऊ … …३ ८
सहामाही अखेर … …४ ०
फुटकळ एक अंकास … … …० ५

या शहरा बाहेरील लोकांस वर्षांचे आठवड्यांबद्दल टपाल खर्च अगाऊ पडेल तो ३ रु. ४ आणे [illegible] सालअखेर ३ रु. ८ आणे.

☞ आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिने पर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्याचा मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होईल तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावी.

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत… … … १ रुपया
१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस ०।०।
एकच मजकूर वारंवार छापणें झाल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

हें पत्र आकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकांकरितां छापून प्र० केलें

वऱ्हाडसमाचार.

Varad Samachar or News of Berar.

VOL. III AKOLA:— SATURDAY, 20 JUNE 1868 NO. 25

पुस्तक ३ अकोला शनिवार तारीख २० माहे जून सन १८६८ इ० अंक २५.

प्रेसम्यान पाहिजेत.

टाइपाचे छापखान्याकडे एक व शिळांचे छापखान्याकडे एक असे दोन हुशार हेड प्रेसम्यान पाहिजेत. किंवा हाता खालचे मनुष्यासुद्धा संचचासंच ते घेऊन येतील तरी पाहिजे आहे. ज्यांची येण्याची इच्छा असेल त्यांनीं तावडतोब आम्हांस पत्र पाठवावें. हुशारी पाहून टाइपाकडील हेड प्रेसम्यानास २० पासून ३० रुपयेपर्यंत व शिळाकडच्यास १५ पर्यंत पगार मिळेल. तारीख १२ जून १८६८ इसवी.

खंडेराव बाळाजी फडके
व० स० मालक.

राजकीय विच्यार. व नेटिवांस मोठ्या जागा.

राजकीय विच्यार या नावाचें इंदुप्रकाशाच्या मालकांनीं छापलेलें पुस्तक आम्हांस नजर पाठविलें त्याचा आम्ही अत्यादरें स्वीकार करून त्यांचे आभार मानितों. हें पुस्तक विलायतेस ईस्ट इंडिया असोसिएशन नांवाची जी सभा हिंदुस्थानाच्या सुखार्थ व हितार्थ झटून प्रयत्न करण्याकरितां स्थापन झालेली आहे तिजमध्यें वाचल्या गेलेल्या दोन विषयांच्या मराठी तर्जुम्याचें आहे. एक विषय, प्रतिनिधींच्या मार्फत राज्यकारभार चालविणें व दुसरा, जज्ज, कलेक्टर वगैरेच्या जागा एतद्देशीय लोकांस देणें हे आहेत. यांकीं पहिला रा० लक्ष्मण मोरेश्वर शास्त्री हळबे यांनीं व दुसरा रा० मोरोविठ्ठल वाळवेकर व रा० सखाराम परशराम पंडित यांनीं मराठींत केला आहे. या पुस्तकाची उपयुक्तता व योग्यता मनांत आणिली असतां या ग्रंथकारांनीं या देशच्या राठी वाचणारांवर ही मोठी कृपाच केली असें म्हटलें पाहिजे. व याकरितां त्यांची तारीफही केली पाहिजे.

सदरहू पैकीं दुसरा विषय एतद्देशीय लोकांस जज्ज, कलेक्टर वगैरे यांच्या जागा देणेंचा, याजवर आज आम्ही थोडा विच्यार करितों. आमचे वऱ्हाडचे कमिशनर साहेबांसही रेसिडेंट साहेबांकडून नुकतेंच लिहून आलें आहे कीं नेटिवांस मोठमोठाल्या जागा देण्याचे कामीं तुमचा अभिप्राय काय आहे. तेव्हां इकडेही अधिकारी लोकांस ही गोष्ट विचारणीय आहे.

हल्लीं नेटिव लोकांची स्थिति मागील काळापेक्षां फार सुधारली आहे. व युनिवर्सिटीच्या परीक्षा देऊन मोठमोठाल्या पदव्या मिळविलेले नेटिव विद्वान लोक, साहेब लोकांच्या बरोबरीनें किंबहुना कोठें कोठें जास्तीही हुशार आहेत. तर महाराणी साहेबांच्या मनांतून काळे व गोरे लोकांची विषमता न राखतां पितृवत् वात्सल्याच्या योगानें साम्य ठेवावयाचें आहे तर नेटिव लोकांस मोठमोठाल्या जागा युरोपियनांच्या बरोबरीनें यांनीं दिल्या पाहिजेत. सिविल सर्विसच्या परीक्षा देण्यासही आमचे लोक मागें सरणार नाहींत परंतु ती परीक्षा विलायतेंत ठरविली असल्यानें हजारों रुपये खर्च येतो तो गरिब गुरीब, होतकरू, व विद्याव्यसनी नेटिव लोकांस पुरवडतां येत नाहीं यामुळें त्यांचा मोठा गैर उपाय झाला आहे. व याकरितां ही परीक्षा हिंदुस्थानात व्हावी मग ती कितीही कठिण योजिली तरी चिंता नाहीं असें आमच्या लोकांचें आग्रहपूर्वक म्हणणें आहे व त्याजकरितां ईस्टइंडिया असोसिएशन कडून सरकारास अर्जही झाला होता. त्यावरून परीक्षा हिंदुस्थानांत व्हावी असें तर ठरलें नाहीं पण सिविल सर्विस मधील मोठाल्या जागा योग्य नेटिव लोकांस देण्यास कांहीं हरकत नाहीं असें स्टेटसेक्रटरी यानीं हिंदुस्थानाकरितां नवे कायद्याचें बिल केलें आहे त्यांत लिहिलें आहे, परंतु येणें करून हिंदुस्थानांत सिविल सर्विसची परीक्षा घेतल्यानें नेटिव लोकांस मोठाल्या जागा मिळण्याचा जितका फायदा झाला असता त्याच्या दशांश किंवा शतांश तरी होईल असें वाटत नाहीं. हिंदुस्थानच्या २० कोटि प्रजेंत जसा आज एक नेटिव ग्रहस्थ सिविल सर्वंट आहे तर यापुढें दहा, शंभर, किंवा हजार होतील पण तितक्यानें हिंदुस्थानच्या एवढ्या मोठ्या प्रजासमूहाची तक्रार मिटली किंवा त्यांचा न्याय झाला असें होणार नाहीं तथापि गाड्याचा माग फेसाट्यांनीं बुजवावयाचा किंवा उपाशाच्या तोंडास पानें पुसावयाचीं त्या सारखें हें कांहीं दुःखांत सुख होणार आहे खरें.

नेटिव लोकांस मोठाल्या जागा देण्याची आवश्यकता आहे व नेटिव लोकांचे अंगीं त्या चालविण्याची योग्यता आहे हें आम्ही नेटिवांनींच म्हटल्यानें विशेषसें वाटणार नाहीं सबब या बाबदींत विलायतेंतील थोर, वजनदार, विद्वान, व पार्लमेंट सभे मधील मेंबरासारखे लायक गृहस्थ अशांचे अभिप्राय इकडील लोकांस कळले तर फार सानंदाश्चर्य वाटेल यांत संशय नाहीं. याजकरितां त्यापैकीं कांहीं आम्हीं आपले वाचकांस कळवितों.

ईस्ट इंडिया असोसिएशन सभेंत दोन शांहून अधिक साहेबलोक मेंबर आहेत व ते सर्व हिंदुस्थानाविषयीं व नेटिव लोकांविषयीं निष्पक्षपातानें आपले अभिप्राय देतात ती त्यांची सद्बुद्धि पाहून अंतःकरण तन्मय होतें व खऱ्या विद्येचा ठसा मनुष्याचे मनावर कसा बठतो तें तत्काल कळून येतें.

सिविल सर्विसची पहिली परीक्षा हिंदुस्थानांत व्हावी वगैरे मजकुराबद्दल मि० दादाभाई नवरोजी यांनीं अर्ज तयार करून ईस्ट इंडिया सभेपुढें वाचला व त्यावर भवति नभवति झाली तेव्हां मि० फौलर साहेब यांनीं भाषण केलें तें असें—

"या प्रसंगीं या विषयाबाबद मला या सभेपुढें बोलण्यापूर्वी मला या सभेंतील गृहस्थांची क्षमा मागितली पाहिजे. कारण ज्यांस स्वतां हिंदुस्थानांतील राज्य कारभाराविषयीं माहिती व अनुभव आहे त्यांचें बोलणें जसें वजनदार होईल तसें मी जो कधींच त्या देशास गेलों नाहीं त्या माझ्या बोलण्याचें वजन पडणार नाहीं हें उघडच आहे. तेव्हां या अशा महत्वाच्या विषयाच्या साधारण विचारावरच मला बोललें पाहिजे. आपण आतां या विषयावर उत्तम विचारानें परिपूर्ण असें भाषण ऐकिलें. त्या योगानें सर्वांच्या मनावर त्या विषयाचा ढळढळीत ठसाच उठला असेल असें मला वाटतें. आतां माझें इतकेंच म्हणणें आहे कीं, ज्या गृहस्थास आपला हेतु इतका वजन पडण्यासारख्या रीतीनें व इतक्या हुशारीनें व्यक्त करितां येतो त्यास हिंदुस्थानांतील राज्याधिकाराचें कोणतेंही मोठ्या हुद्याचें काम योग्य रीतीनें व हितावह होईल अशा प्रकारानें चालविता येणार नाहीं काय? जे लोक आपले विच्यार उत्तम रीतीनें वजन पडण्यासारख्या प्रकारें व्यक्त करितात ते लोक आपल्या देशाचा राज्य कारभार चालविण्यास योग्य आहेत असें मान्य होईलच. पूर्वी लोक असें म्हणत असत कीं. हिंदुस्थान हें तरवारीच्या धारेनें आपण संपादन केलें आणि तरवारीच्या धारेनेंच तें राखलें पाहिजे; परंतु आतां हें मत माझ्यानें मान्य करवत नाहीं. माझा तर असा ग्रह आहे कीं, हिंदुस्थानांत जी परमेश्वरानें आपणांस एवढी योग्यता दिली आहे ती कांहीं तरी मोठ्या योग्य व उत्तम कारणाकरितां दिली असावी. तेव्हां त्या देशाची नीति व व्यवहार यांच्या संबंधानें योग्यता वाढविणें हें आपलें कर्तव्य कर्म आहे. मोंगल व दुसरे लोक ज्यांनीं आपल्या पूर्वी हिंदुस्थानांत राज्य केलें त्यांजपेक्षां जर आपलें राज्य अधिक चांगलें झालें नाहीं तर मग इंग्लंड जो आपल्या सुधारलेपणाचा ढोल मिरवीत आहे त्यास बट्टा येईल. हिंदुस्थानांतील लोकांस आपल्या राज्याधिकाराखालीं आहेत तोंपर्यंत सौख्य व त्यांची सुधारणूक ही जवढी वाढतील तेवढीं वाढवावीं असा आपला उद्देश असलाच पाहिजे आणि तो योग्य व पूर्ण रीतीनें सिद्धीस जाण्यास मला कायतो एकच मार्ग दिसतो. तो हा कीं, त्या देशांत जन्मलेल्या लोकांच्या अनुभवाचा व माहितीचा उपयोग आपल्या राज्यकारभार चालविण्याच्या कामांत झाला पाहिजे. अनुभविक ज्ञान परकी लोकांस होणें दूरापास्तच आहे. मी कित्ती एकांचे तोंडून असें ऐकलें आहे कीं, या गोष्टींत हिंदुस्थान सरकारास आलीकडे कांहीं वर्षांपासून कमीपणा येत चालला आहे. शंभर वर्षांपूर्वी ज्या थोर गृहस्थांनीं हिंदुस्थानास जाऊन, तेथें इंग्रजी राज्याचा पाया घातला ते आपले सर्व आयुष्यच तेथें घालविण्याच्या उद्देशानें गेले होते.

लार्ड क्लैव, वारन हेस्टिंग्स व सर जान मालकम आणि असे दुसरे थोर ग्रहस्थ ज्यांचीं नांवें हिंदुस्थानांत घरगुती सारखीं होऊन सर्वांमुखीं गाजतात ते पुरुष त्या देशास गेले ते पुनः येथें परत येण्याच्या हेतूनें गेले नव्हते. ते तेथें जाऊन स्थाईक होऊन सर्वस्वी तिकडचे झाले. हल्लीं तर पूर्वीप्रमाणें अडचणी नसून इंग्लंड व हिंदुस्थान यांजमधील जाण्यायेण्याचे मार्ग स्वल्प झाल्याकारणानें आतां जे इंग्रज लोक त्या देशास जातात त्यांस त्या १०० वर्षांपूर्वी जाणाऱ्या लोकांप्रमाणेंही त्या देशाचें पूर्ण व वास्तविक ज्ञान होत नाहीं. व त्यांजसारखी त्यांस त्या देशाविषयीं आस्थाही उत्पन्न होत नाहीं. असें पुष्कळांस बोलतांनां मी ऐकिलें आहे आणि हें खरें आहे अगर खोटें आहे याचा मजपेक्षां बऱ्या रीतीनें निर्णय करणार या सभेंत पुष्कळ गृहस्थ हजर आहेत परंतु हें जर खरें असेल आणि तूर्त हें खरें आहे असें घेऊन चाललें तर या गोष्टीविषयीं वादच राहत नाहीं. कारण अशा इंग्रजा लोकांची व हिंदुस्थानांत जन्मलेल्या लोकांची त्या देशांतील राज्यकारभार चालविण्याच्या कामांत सांगड घालणें हें फारच हितावह होईल असें मला वाटतें नाहीं. आतां हिंदुस्थानांतील सर्व प्रजा स्वदेश कल्याणाविषयीं पुष्कळ कळकळ बाळगते व त्यांच्यामध्यें उत्तम प्रकारचे बुद्धिमान पुरुष आढळतात आणि त्यांतून जे कांहीं येथें येतात ते कोणतेंही मोठ्या सरकारी हुद्याचें काम चालविण्यास लायक असतात अशी जर गोष्ट आहे तर मला वाटतें कीं, आज पर्यंत जो तद्देशीय लोकांचा आपल्या देशाच्या राज्यकारभाराच्या कामांत प्रवेश नव्हता तो आतां होऊं देण्याचा योग्य समय आला आहे, असें समजून राणी सरकारानें त्याबद्दल व्यवस्था करावी हे रास्त आहे असें आपणास मान्य केलें पाहिजे इ०"

नंतर हर्बर्ट एडवर्ड्स उठून बोललें कीं, "मि० दादाभाई यांनीं तयार केलेल्या अर्जांतील मजकूर मी सर्वांशीं मनापासून मान्य करितों. परंतु माझ्यामतें त्यांनीं फार मर्यादित विचार केला आहे. याच हेतूस्तव आतां मला जी सूचना करणें आहे तिचा उद्देश या अर्जाचा पाया चांगला प्रशस्त असावा म्हणून आहे. मि० दादाभाई यांचें म्हणणें फक्त आपल्या देशबांधवांपैकीं कांहीं थोड्या लोकांचा प्रवेश हिंदुस्थानातील सनदी दिवाणी नौकरींत होण्या पुर्ते आहे. आतां त्या लोकांचा सदर नौकरींत प्रवेश होणें हा हेतु योग्य व अत्युत्तम आहे व त्याप्रमाणें व्हावें अशी माझीही पूर्ण इच्छा आहे. तेव्हां मला जी आतां सूचना करणें आहे तिच्या पूर्वी माझें इतकेंच बोलणें आहे कीं या नौकरींत हिंदुस्थानांतील सर्व लोकांचा प्रवेश होण्याविषयीं मोकळीक झाल्यास आज बारा वर्षें झालीं असून इतक्या दिवसांत फक्त एका तद्देशीय मनुष्यास हल्लींच्या चालू नियमाप्रमाणें जागा मिळाली. या गोष्टीवरून त्यांत कांहीं तरी दोष असून तो नाहींसा करण्याची आवश्यकता आहे असें स्पष्ट होतें. कारण त्या देशांतील लोकांच्या स्वाभाविक बुद्धीविषयीं विचार केला तर बारा वर्षांत फक्त एका मनुष्यास दिवाणी नौकरींत जागा मिळावी हें अगदीं गैर आहे. मी आपलें सर्व आयुष्य त्या लोकांमध्यें घालविलें, तेव्हां युरोपियन लोकांपेक्षां हिंदुस्थानांतील लोकांची बुद्धि काडीमात्र देखील कमी नाहीं असा माझ्या विचारानें ठरलेला अभिप्राय आहे व त्याविषयीं माझी बालंबाल खात्रीही आहे. मी केवळ लष्करी खात्याकडेच काम केलें असें नाहीं. मी राज्य कारभार चालविण्याच्या कामांतही होतों याजमुळें मला हिंदुस्थानांतील लोकांच्या बुद्धीविषयीं विशेष अनुभव आला आहे. फार तर काय पण मजपेक्षां दुसऱ्या युरोपियन गृहस्थांस त्या लोकांविषयीं अधिक अनुभव असणें सरासरी अशक्यच आहे. बरें, मी त्या लोकांत थोडे दिवस होतों असेंही नाहीं मी आपला सर्व जन्म त्या लोकांत घालविला आहे. यावरून मी निश्चयानें सांगतों कीं, आपल्या लोकांची व हिंदुस्थानांतील लोकांची बुद्धी सर्व प्रकारें सारखी आहे."

यावरून विलायतेंत थोर मनाचे लोक कसे आहेत व ते चांगल्या कामासाठीं कसे झटतात हें पाहवें. सन १८३३ सालापासून या गोष्टीची पार्लमेंट सभेंत वाटावाट

चालली होती ती १८६८ सालांत या पल्यास आली आतां पुढें पाऊल कसें पडतें तें पाहूं.

पुनः ज्ञानप्रकाश व रा० कृष्णशास्त्री चिपळुणकर.

या उभयतांस अनुलक्षून तीन वेळ लिहिण्याचा प्रसंग आम्हांस आला. आणि तिसरी बेळ शेवटची असें आम्ही समजलों होतों. कारण कीं वर्तमानपत्रांत हरकोणत्याही विषयावर लिहिणें त्याचा हेतु कांहीं तरी लौकिकी फायदा व्हावा असा असला पाहिजे; आणि केवळ दोन पत्रकर्त्यांनीं यद्वातद्वा करून आपली भांडण्याची इच्छा तृप्त करावी हा यथार्थ हेतु असेल असें आमच्यानें म्हणवत नाहीं. अस्तु सांप्रत तर असाच प्रसंग आला आहे. प्रथम प्रसंगीं आपल्या कर्तव्यास अनुलक्षून एका सार्वजनिक विषयावर आम्ही आपला आभिप्राय प्रकट केला. परंतु तो ज्ञानप्रकाशास प्रतिकूळसा वाटून तो विषय लिहिण्यांत आमचा इरादा केवळ विवक्षित पुरुषास द्वेषबुद्धीनें लाबून लिहिण्याचा होता असें त्याणें लोकांस भासविण्याची खटपट केली होती ती दूर करून आमचा प्रथमचा लेख मजबूद करण्याकरितां दुसऱ्यानें व तिसऱ्यानें प्रसंग आला. परंतु ता० १९ जूनचे अंकांत लिहिलेले मजकुरावरून पुणेंकर बंधूनें पुनः लेखणी पाजविली आहे असें दिसतें. आणि या कारणानें आमची बिलकूल इच्छा नसतां पुनः त्याच गोष्टीकडे वळण्याची जरूर आली आहे हीबद्दल आम्ही दिलगीर आहों.

आमच्या बंधूच्या ता० १९ जूनचे लिहिण्यांत खरोखर पाहिलें असतां उत्तर देण्यासारखें तादृश कांहीं नाहीं. इतकें मात्र खरें कीं त्याच्या नेहेमीच्या शैलीप्रमाणें पहिल्यानें पट्ट्याचे दोन हात दाखविल्या वांचून त्याच्यानें रहावतच नाहीं. परंतु आमच्या बंधूस इतकी कानगोष्ट सांगणें जरूर दिसतें कीं पट्ट्याचा हात फार दिवस चालविल्यानें पट्ट्याची धार बोथी व हातचालकी कमी झाली आहेत. आणि पकडीचेंही भांडार संपल्यामुळें कथेकऱ्यांचीं आख्यानें संपलीं म्हणजे तो जसा पूर्व आख्यानावर येतो तशी त्याची दशा झाली आहे.

ज्ञानप्रकाश आम्हावर दोष ठेवितो कीं आम्ही त्यास शिव्या दिल्या, परंतु मेहेरबानी करून आपल्याच लिहिण्याकडे त्याणें पाहिलें तर त्याची खात्री होईल कीं या कामांत तो आमचा गुरु आहे; आणि जर अशा बड्या गृहस्थांचा अवमर्द होण्यासारखें कांहीं आमचे तोंडांतून निघालें असेल तर त्याबद्दल आम्ही अपराधी नाहीं; त्यासच त्याची कीर्ति मिळाली पाहिजे. इतकें आणखीं कबूल केलें पाहिजे कीं रस्त्यांतील कुणब्याच्या पोरांस ज्ञानप्रकाशाच्या तोंडीच्या प्रगल्भ शिव्या देतां येतील असा संभव नाहीं. आम्ही तर उघड वऱ्हाडीच आमची गणना या कामांत कोठून होणार! जसा काशींत भांगेचा घोंटा बनतो, बऱ्हाणपुरांत गुडाखू पिकतो, व माळव्यांत अफू होते त्याप्रमाणें पुण्यांतही कांहीं रत्नें निपजतात त्यांची वऱ्हाडांत तर काय पण पृथ्वींतही बरोबरी होणें नाहीं. त्याचप्रमाणें मुद्देसुत बोलणें हेंही जसें पुण्याकडे चांगलें बनतें तसें वऱ्हाडी हवेंत साधत नाहीं. पहा कीं ज्ञानप्रकाशाच्या ता० १८मेच्या अंकांत त्यानें आमच्या संबंधानें जो निबंध लिहिला आहे त्याचा उपोद्वात किती मुद्देसुत आहे. तेथें मुद्दा, सूत व उपोद्घात यांचा एक जीव झालेला दिसतो! याकरतां परस्परांचा भेद कोणासही कळणार नाहीं अशी आमची पूर्ण खात्री आहे.

सांप्रतच्या निबंधांत ज्ञानप्रकाश दोन मुद्दे दाखवितो. ते हे कीं "हा दोष एक रा० कृष्णशास्त्री यांचा लेखांत मात्र बिलकूल दिसत नाहीं. बाकी थोडा बहुत सर्वांच्या अंगीं आहे असें म्हणणें भाग आहे" हें वाक्य कोणत्याही ग्रंथाच्या संबंधानें ज्ञानप्रकाशानें लिहिलें असेल तरीं त्यापासून साधारण जो ज्ञानप्रकाशानें रा० कृष्णशास्त्री शिवाय करून बाकी सर्वांस दोष दिला त्यांत कमज्यास्त होत नाहीं असें जें आम्ही (वऱ्हाड समाचार) लिहिलें होतें तें बरोबर नाहीं. आणि दुसरा असा कीं ज्ञानप्रकाशाच्या कांहीं एक प्रकारच्या शैलीवरून आम्हांस जी शंका आली होती ती खोटी आहे. पहिल्या मुद्यास ज्ञानप्रकाश समाधान देतो कीं वरील चिपळुणकर शास्त्री बावांस वगळून बाकी सर्व विद्वानांस जें उपरोधिक वाक्य लिहिलें आहे तें रा० बजाबा प्रधान यांच्या ग्रंथाच्या संबंधानें लिहिलेलें नसून रावबहादूर भास्कर राव पाळंदे यांच्या संबंधानें लिहिलें म्हणून मोठा अर्थभेद झाला आहे. कारण " रा० भास्कररावजींच्या केवळ मराठी भाषेविषयीं आमचें किती चांगलें मत आहे हें त्या निबंधांत आम्ही (ज्ञानप्रकाशानें) सांगितलें आहे. " ठीकच आहे. एकाद्यास शिव्या दिल्या आणि पुढें त्याची स्तुति केली म्हणजे गणितांतील ऋण धन संख्यांची जशी वजावाट होते त्याप्रमाणेंच त्यांचा परिणाम होतो. शिवाय ज्ञानप्रकाशाच्या बुद्धीनें वरील वाक्यांपासून इतरांची निंदा होतच नाहीं! कदाचित् त्याच्या समजानें या लिहिण्यास त्याणें स्तुति म्हटलें तरी आम्हांकडून कांहीं प्रतिबंध नाहीं. परंतु एक वेळ त्यास सांगितलेंच [illegible] आणि पुनः सांगतों कीं यापासून त्याणें व्यर्थ निंदा केली असें खचित होतें. आतां जरी कांहीं मोठे गृहस्थ आमचे स्नेही असले तथापि त्यांची योग्य प्रसंगीं स्तुति करण्याचा प्रसंग आल्यास त्यांशिवाय दुसऱ्यांची निंदा करून जोडगोळी मारण्याची ज्ञानप्रकाशाची शैली आम्ही कधींही स्वीकारणार नाहीं.

दुसऱ्या मुद्याविषयीं आमचा आग्रह पूर्वी नव्हता व आतांही नाहीं. ती शंका होती, व तीस कारणें होतीं. आणि तीं जरी सर्वथैव नाहींशीं झालीं नाहींत असें आम्हांस वाटतें तरीं आमचा आग्रह नाहीं. आतां ज्ञानप्रकाशाच्या मानानें आम्हांस तर्कशास्त्र अवगत नाहीं तरी एवढें समजतें कीं, आवश्यक प्रमाणें असलीं म्हणजे सिद्धांत नसो पण निदान अनुमान करण्यास हरकत नाहीं. आतां विलायतेंत एका ग्रंथाचा कर्ता अद्याप समजलेला नाहीं म्हणून ही गोष्ट असाध्य अगर अन्यत्र एतद्विरुद्ध होऊं नये, अथवा यापुढें त्या ग्रंथाच्या कर्त्याचा शोध लागणार नाहीं अगर योग्य प्रमाणें सांपडल्यास कर्त्याचे अनुमान करतां येणार नाहीं आणि असें अनुमान खरें नसेल आणि जी गोष्ट ज्ञानप्रकाशास असाध्यशी वाटते ती सर्व पृथ्वींतील प्राण्यांस तशीच वाटेल याविषयीं ज्ञानप्रकाशास सिद्धांत करतां येणार नाहीं हें त्याणें खुब समजावें.

हा विषय ज्ञा. प्र. नें अजूनही पुढें चालू ठेविला आहे तेव्हां आज तरी संपला सें होत नाहीं. अस्तु. पुढल्याचें उत्तर पुढें देऊं.

The Dependency of the Berars.

A WEEK or two ago it was stated by a Nagpore paper that a scheme was in contemplation at Simla by which the Central Provinces should be made a "Lieutenant Governorship" by "the addition of a part of the Southern Mahratta Country and making the Berars a dependency of the British Government"—Sir R. Temple to become the Lieutenant Governor for whom room would thus be provided. The *Madras Times* has some weighty observations as regards Berar. "We are not in a position," says our contemporary, "to verify these statements, but we may remark that there is no doubt about the advantages of controlling the Berar from Nogpore rather than from Hyderabad. Akola, famous for its recent Exhibition, and Oomrawuttee, which gives a name to the cotton grown in this part of India, are the head-quarters of the Commissioners of West and East Berar respectively. Both places are within a few hours' railway communication of Nagpore, while they are several days' journey from Hyderabad. The absurdity of placing the Berars under the control of the Resident at the Nizam's Court will perhaps be best demonstrated by an illustration. If a Berar official were required suddenly to attend upon, or communicate with, the Resident at Hyderabad, he would either have to make his way across country, with no roads to speak of, over a distance of two or three hundred miles, or to travel first to Bombay and then to Sholapore by rail, and thence to Hyderabad by dak—a distance, in either case, that could not be accomplished, even with the hardest travelling, in less than three clear days. To superintend the government of the Berars from Hyderabad is an anomaly, worse than that of governing Mysore and Coorg from Calcutta. These splendid provinces, the most valuable of any in India to the cotton trade of England, require the most efficient government we can give them. They cannot possibly get this when the chief officer resides three hundred miles away. This is a case where a little of Lord Dalhousie's 'imperial symmetry' may be fairly called for. If the Berars were placed under the control of the Commissioner of the Central Provinces, this officer would always have them, as it were, under his own eye. We make no reflections upon Colonel Stubbs and Mr. Lyall, the present Commissioners in the Berars, who, especially in the matter of road-making, constructing feeders to railways, and municipal improvements, have done an amount of work that would make some of our rulers in Model Regulation Provinces open their eyes in astonishment. But 'we all want looking after,' as the thief said to the policeman who could'nt catch him, and the management of affairs in Berar would be all the better for being under the personal supervision of the Resident at Hyderabad. It is not often that men of the stamp of Sir Richard Temple are sent to the Nizam's Court—men who can do fifty or sixty miles a day in the saddle without fatigue—and consequently few Residents can be expected to undergo, oftener than is absolutely necessary, the trials of a journey to these distant provinces. For this reason we think it would be an undoubted advantage to the Berars if they were placed under the control of the chief officer in the Central Provinces. That Sir Richard Temple would be the best man for the Lieutenant-Governorship of these Provinces there can be no question, but it is not so clear that the Finance Minister wpuld care to accept it. Sir Richaid is not likely to leave his present appointment till he has made at least one budget. He must have ample work before him at present, if, as we are informed, he is going seriously into the questions of a gold currency for India and a reform of our present paper currency, to say nothing about cutting down some of the present bloated establishments. After Sir Richard Tempie has quitted the Finance Department he may safely aspire to the Governorship of Bombay or Madras."

Bombay Gazette.

The place of late Mr. R. Shitaramrow Assistant Commissioner vacated by his demise sometime ago, is we understand to be given away to Mr. Stacy, the Head Clerk of Commissioner's office West Berar. Mr. Stacy who has been recommended, we hear, by officiating Resident for the situation in question, is undoubtedly a gentleman of superiour sort of education and of large experience in Office-work and therefore his nomination to the post would be hailed with delight.

We were astonished out of measure to read from the Correspondent of Sutia Prukash that Mr. Shieekrisna Nurhur at present Extra Assistant Commissioner at Adgaum is the only mortal throughout the length and breadth of Berar whose wonderful literary acquirements and perfect knowledge of languages especially English, Marathi, and Persian loudly call upon the Authorities to grant the vacant place of assistant Commissioner to him. We dont recollect of this so called beau-clerk being ever in any recognized College prosecuting his Course of studies and becoming a graduate and therefore we really dont know how far we are tobelieve the varacity of the Statement in Sutia Prukash.

However, we have no ill will towards Mr. Shreecrisna Nurhur in the slighest degree and we should be very happy to see him elavated to the post to which he aspires.

We are sorry to state that the Government Treasury at Akola has been closed for the last two days, we understand, on account of ill health of the Officer in Charge of the Treasury and the consequence is people suffer extremely in as much as they dont get money, postal stamp &c. when urgently required.

We hear Mr. Purshram Sukharam Sheristedar of the Deputy Commissioner at Oomrawutee has been suspended but we are ignorant as to the cause of his suspension.

वऱ्हाड.

बुलढाण्यास एक जुडिशियल एक्स्ट्रा असिस्टंट कमिशनरचें कोर्ट असावें याज विषयीं शिफारस झाली आ[illegible].

तेथील डिपुटि कमिशनरचे अफिसांत सेकंड रायटरचे जागेवर नाराहून रा० बापुजी भिकाजी या नांवाचे गृहस्थ बोलाविले आहेत हे स्वाभावि[illegible] सालस व फार हुशार आहेत.

खामगावास स्मालकाज कोर्ट स्थापन करण्याचे बाबदींत लिहून [illegible]लें. आतां लवकरच तेथें कोर्ट होईल.

उमरावतीच्या डिपूटि कमिशनरचे रिविन्यु शिरस्तेदार रा० रा० परशराम सखाराम गुप्ते यांस दुसरा हुकुम होईपर्यंत सस्पिंड केलें आहे असें सत्यप्रकाशावरून कळतें परंतु त्याचें कारण तूर्त काम्ही लिहित नाहीं असें आमचा बंधू म्हणतो. यांतील इंगित काय ते न कळे.

आडगामच्या जुडिशिएल एक्स्ट्रा कोर्टाचे शिरस्तेदार रा० [illegible] हे अजारी आहेत व त्याकरितां त्यांचे जागाची इस्तमेल होणार आहे.

राणीसाहेबांचे प्रियपुत्र प्रिन्स आलफ्रेड डूयक आफ एडिंबरा यांच्या घातास उद्युक्त झालेल्या आस्त्रेलियांतील मनुष्यास शिक्षा ठरविलेली अमलांत आणण्याची तहकूब करावी अशी राणीसाहेबांनीं आपली इच्छा दर्शविली परंतु तो मनुष्य मार्गेंच ठार मारला असावा असें वाटतें.

काशीचे कालेजांत संस्कृतावर प्रोफेसर मि० गोघ यांस स्टेट सेक्रटरींनीं बिलायेतेहून पाठविलें आहे. यांस प्रथम पगार ५०० रुपये दरमहा मिळेल व दोन वर्षांत ७०० रुपये होईल. हे आक्सफोर्ड कालेजांतील पदव्या मिळविलेले नामांकित संस्कृत विद्यार्थी आहेत.

असें समजतें कीं सरराबर्ट नेपियर साहेब मुंबईचे कमांडर इन चीफ, अबिसिनियेवर गेले होते ते हिंदुस्थानांत ४२ वर्षें नोकर आहेत.

निजामहैदराबादेकडे इरिगेशन म्हणजे बंधारे व पाट बांधण्याचे कामाची सुरवात होणार आहे. ७० मैलांची त्या कामीं पाहणी झाली.

तारायंत्रांतून वातम्या पाठविण्याचे दर कांहीं कमी होणर आहेत.

फाशीदेण्यची शिक्षा उघडया जागेवर सर्व लोकांसाक्ष करण्याची वहिवाट विलायतेस नव कायदा करून मोडून टाकिली.

मेझर जनरल दि आनरबलए एच गार्डेन. सी०बी० यांस तूर्त मुंबई इलाख्याचे कमांडर इनचीफ नेमिलें.

रशियन लोकांनीं बुखाऱ्याचा नबाब मारिला. आतां त्याच्या पुतण्यास अमीरची पदवी दिली आहे. परंतु राज्यसत्तेचें काम तो कांहीं करीत नाहीं. मयत अमीराचे दोस्त सुलतान मुरद आणि इशान उरघ यांचा कांहीं सुमाचार घेण्याचा रशियन लोकांचा बेत आहे.

ईस्ट इंडिया लवेच्या कित्येक स्टेशनावरून पाणी पिण्यस देण्याची तजवीज राखिली होती तीसून लोकांस फार सुख झालें. ही गोष्ट गालचें ले. गवरनर बोर्ड आफ एजन्सीस कळविणार आहेत.

देशभाषेंत निघणाऱ्या वर्तमानपत्रांतील मजकुराचा इंग्रजी रिपोर्ट तारिख २९ एप्रिल पर्यंत छापून नुक्ताच प्रसिद्ध झाला; यावरून रिपोर्टरचे काम फार त्वरेनें चालतें असें दिसत नाहीं. असें ऐकतों कीं, रिपोर्टर यांनीं मराठी व गुजराथी मजकुराचें भाषांतर केल्यावर तें दुरुस्त होण्याकरितां (?) डिरेक्टर स्हेबांकडे जातें. त्यांणीं तें दुरुस्त केल्यावर मुंबईस भायखळा प्रेसांत छापण्याकरितां रवाना होतें. छापून आल्यानंतर त्यांजकडूनच प्रति रवाना होतात. हा केवढा द्राविडी प्राणायाम! सू० द०

हैदराबादेस नवीन नेमलेले रेसिडंट मि० सांडर्स साहेब म्हैसुरास ८ वर्षें कमिशनर होते व त्यांनें उत्तम रितीची तेथें राज्यव्यवस्था केली याजबद्दल तेथील व बंगलोरच्या लोकांनीं त्यांस एक मानपत्र दिलें.

भुटानाकडे दुगरांत तापाची भयंकर साथ आली आहे. व तिकडील कांहीं व्यापारी लोक आपली ठाणीं सोडून गेले आहेत.

इंदुराकडे अपराधा मुळें शिक्षापावलेल्या स्त्रियांची विक्री होते व इतर अव्यवस्था होते असें आढळल्यावरून स्त्रियांकरितां एक स्वतंत्र तुरुंग बांधण्याचा होळकर सरकारानीं ठराव केला आहे.

कोची प्रांताच्या राज्य व्यवस्थेचा रिपोर्ट छापून प्रसिद्ध झाला आहे. त्यावरून समजतें कीं तेथें च्यारलक्ष वसती आहे. व वसुली बेरिज १०७९५२१ रुपये आहे. व यांत खर्च वजा जाऊन शेकडा ९ रुपये शिलक राहिली. सार्वजनिक कामाकडे १६०००० खर्च झाले. जमेंतून शेकडा ९ रुपये धर्म संबंधीं व परोपकार संबंधीं कामाकडे खर्च झाले. व लश्करा- कडे २०००० रुपये.

मि० कागलन साहेब यांस सिंधच्या जुडिशियल कमिशनरची जागा मिळणार.

पुणें शहरांतील मोऱ्यांची पाहणी करण्या करितां पैमाषीकडील मि० लाइट साहेब यांस नेमिलें आहे.

सर राबर्ट नेपियर अबिसिनियेच्या फौजांवरील कमांडंट यांस फ्रीडम आफ दि सिटि आफ लंडन ही मरातब देण्याचा विलायतेंत विच्यार चालू आहे

हिंदुस्थान व विलायत यांचें दरम्यान नवें तारायंत्र होणार त्याचे भांडवलाची उभारणी ४५ लक्ष रुपयांची तूर्त विलायतेस झाली आहे.

जयपुरच्या राजानें आपले संस्थानांत ब्रिटिश सरकारच्याप्रमाणें व्यवस्था ठेवण्याचा क्रम सुरू केला आहे. व पहिल्यानें हिंदुस्थान सरकाराला जसे ५ सेक्रटरी आहेत तसे त्यानें आपले हाताखालीं ठेविले आहेत. तीं पांच खातीं येणें प्रमाणें—होम डिपार्टमेंट, फारेन डिपार्ट०, फिनानशियल डि०, मिलिटरी डि०, आणि कंट्रोलर डि०. लहानशा राज्यांत इतके वेगवेगळे कामदार नेमणें व जरूर न पडणारीं खातीं ठेवणें हें निरर्थक व थोडें फाजीलही होय.

हिंदुस्थान सरकारची गादी कलकत्ता सोडून दुसरी करावी याविषयीं बहुत दिवस जें प्रकरण चालू होतें तें नुकतेंच विलायतेस स्टेट सेक्रटरी साहेबांकडे इंडिया आफिसांत निघालें होतें. दोन्ही बाजूस बहुतेक सारखींच मतें म्हणजे कलकत्यास गादी असावी अशाविषयीं ७ व नसावी अशाविषयीं ८ मतें पडलीं म्हणून निश्चय न ठरवितां त्यांनीं हिंदुस्थान सरकारचें मत पुनः विचारिलें आहे.

गेल्या मार्च महिन्यांत लखनौस पलटणींतील लोकांच्या कारागिरीचें प्रदर्शन झालें. त्याच्या परिणामावरून अशीं प्रदर्शनें वर्षास करण्यांत मोठा उपयोग व फायदा आहे असें कमांडर इनचीफ साहेबांचे लक्षांत वागलें व त्यानीं हुकुमानेंही लोकांस तसें कळविलें.

सोन्याचें नाणें हिंदुस्थानांत चालू करावें याविषयीं सरकारचा बहुत दिवसांपासून उद्योग आहे. व त्याबाबदींत जो विधिपक्षीं आणि निषेधपक्षीं मोठा पत्रव्यवहार झाला आहे तो लक्षपूर्वक पाहण्यांत सररिचर्ड टेंपल साहेब हल्लीं अगदी गढून गेले आहेत असें समजतें.

मेवाडाकडे तुखाऱ्याकडील भिल्ल लोक येऊन गडबड करित आहेत.

सिमल्याकडून एक खबर अशी कळतें कीं नामदार गवरनर जनरल साहेब आतां कलकत्यास परत जात नाहींत. व पुढील नोवेंबर महिन्यांत लाहोरास जातील. व तेथून मुलतानाकडून मुंबईस येतील. इतक्यांत विलायतेहून त्यांचे बदलीही तेथें येतील मग हे विलायतेस जातील. मुंबईस आहेत तों बदली येऊन दाखल न झाले तर त्यांची वाट पाहण्यास हे सुयेझ एथें जातील.

टांकचा नबाब अबदुल करीमखान यास त्याच्या राज्यपदावरून मागें काढून टाकलेलें आहे. त्यांनीं पुन्हा आणखीं सरकारास अर्ज केला आहे कीं मी निर्दोषी आहे सबब माझा हक्क मला परत मिळावा.

उडिसाप्रांत ज्यांत मागें महान दुष्काळ पडला होता त्यांत आतां धान्याची समृद्धी झाली आहे चांगले तांदूळ दीडरुपयांनीं व हलके बारा आण्यानीं मण विकूं लागले आहेत.

बडोदे सरकारचे जावयी १०० लोकांनिशीं मुंबई पुण्याकडे आले होते व ते परत गेले.

जयपुरचे महाराज नामदार गवरनर जनरल साहेबांस भेटण्या करितां सिमल्यास जाणार आहेत.

आरबस्थानांतील मक्केची वार्षिक यात्रा बिनबोभाट शेवटास गेली. लोक सुमारें ८५००० जमले होते. रोगरायी कांहीं आली नव्हती.

दिल्लीच्या माजी राजाकडे त्याच्या एका आप्ताचे एक लक्ष रुपये घेणें आहेत त्याकरितां राजावर दिवाणी कोर्टांत फिर्याद करण्याविषयीं त्यानें गवरनर जनरल साहेब यांस परमाणगी मागितली. त्यानीं या राजावर हिंदुस्थानांतील दिवाणी कोर्टांत फिर्याद होणें गैरकायदा आहे असें सांगितलें व खासगी रीतीनें उलगडा न झाल्यास पोलिटिकल पेनशनाचे अधिकाऱ्यांकडून त्याविषयीं तजवीज करवावी किंवा त्याच्या चौकशी करितां एक कमिशन नेमावें असा त्यांचा विच्यार आहे.

जयपुर व बिकानियर या दरबारांत वाद चालला आहे. जयपुरचे कांहीं रजपुत राजा आपणास शैव करणार या भयानें पळाले त्यांस बिकानियरवाल्यानीं आश्रय दिला हें या वादास मूळ आहे.

रायपुराजवळ काडकोली येथें एक मोठी शिशाची खाण सापडली आहे.

[illegible] चालणारे रोल नागपुरास आणावयाचे आहेत म्हणून चीफ कमिशनर साहेबांनीं मेजर पोलर्ड साहेबांस त्यांविषयीं माहिती करून घेऊन येण्याकरितां मुंबईस पाठविलें आहे.

[illegible] तारखेस मोठी आग लागून सुमारें २००० घरें जळालीं. १५ लक्षांचें नुकसान झालें. २ मनुष्यें मरण पावलीं. व पोलिसचे दोन कानस्टेबलांचे अंगावर घरें पडून ते जखमी झाले. पहिल्यानें आदितवारीं पेठेंत एका छपरी घरास आग लागली व वारा फार होता म्हणून ती चहूंकडे भडकली.

रत्नागिरी येथें आज चार दिवस ऊष्मा अतिशय होत असतो. देवरूख वगैरे ठिकाणीं बराच पर्जन्य पडला. इतक्यांत येथेंही लागण्याचें चिन्ह दिसत आहे. या शहरांत पाण्याच्या कमताईमुळें लोक चातकाप्रमाणें पर्जन्याची वाट पहात आहेत. ज०मि०

नगर. या आठवडयांत दोन तीन दिवस थोड थोडा पाऊस पडला. हवेंत कांहींसा फरक झाला आहे, तत्रापि अद्याप मोठा पाऊस पडला नसल्यानें दिवसां अतिशय गर्मी होत असते. वृ० वै०

सातारा. नामदार गवरनर साहेबांची स्वारी थोडक्या दिवसांत येथें येणार आहे व त्यांचे कांहीं मुक्काम येथें होऊन एक छोटा दरबार भरला जाईल असें अनुमान आहे.

या आठवडयांत तीन चार पाऊस चांगले पडल्या मुळें इकडे पेरण्याचीं कामें थोडथोडीं सुरू जहालीं आहेत. शु० सू०

पुणें येथें या आठवडयांत एकंदर सहा पाऊस एक दिवसाचे अंतरानें मोठाले पडले. या मुळें हवा कांहीं बिरलाली आहे. एकंदर पाणी साडेतीं चाव झालें. वारा फार सुटल्यामुळें [illegible] कीं शालक भिंती, कौलें व झाडें मो[illegible] त द्यावी व[illegible]ऱ्याची ग- ति चक्र[illegible] पुढें अनंतार ज्ञा० प्र०

[illegible] दाचे मुलीचे यांत ऊष्मा

अति[illegible] डून कबूल कायवारच्या

रात्रीप[illegible] तुर्य. झालेली असतारंभ झा-

ला. आपल्या लग्ना विजांचा

जबर[illegible] नांवाचा अंगठी त्याजवर माडा-

[illegible]ला त्याच्या बजाविल्याचें ब

[illegible]बेत कांहीं व घरीं आल्यावर

वर व बंदरांत एका जहाजावर अशी दोन ठिकाणीं वीज पडली. शनवारीं रात्रीं पर्जन्य साधारण बराच पडला; परंतु काल दिवसा तिसराप्रहरपासून तों आज सकाळपर्यंत पुष्कळ पडला. अद्यापि हवेंत विशेष फेरफार झाला नाहीं. इं० प्र०

धुळें—येथें या आठवडयांत उष्णता फारच होत होती, कधींकधीं अभ्रे येत तेणेंकरून तर अतिशयच ऊष्मा होत असे. पर्जन्यवृष्टी केव्हां होईल अशी लोक फार इच्छा करित होते. इतक्यांत मेघराजानें दुंदुभिध्वानानें मी येतों असें सुचविलें. मागाहून [illegible] मोठी गर्दी करून [illegible] दिशा धुळीनें व्याप्त करून टाकिल्या नंतर कालरात्रीं सुमारें चार वाजतां बरेच मेघराजानें कृपा केली तेणेंकरून हवेंत कांहीं थंडावा आला आहे. व नदीसही बराच पूर आला आहे. तेणेंकरून नदींतील झिरे वगैरे सर्व नाहींसे झाले. आतां बहुतकरून पाण्याची विपत्ती दूर होईलसें वाटतें. खा० वै०

Correspondence.

[illegible] आलेलीं पत्रें.

मलकापुराहून.

रा० रा० वऱ्हाडसमाचाराचे एडिटर यांस वि० वि० खालीं लिहिलेल्या थोडया ओळींस आपण आपले येते अंकांत जागा द्याल अशी उमेद बाळगून तसदी देतों.

मी तर आपणा पेक्षां थोडा प्रदेश या हिंदुस्थानापैकीं फिरलों आहे त्या अर्थीं आपली माहिती मजपेक्षां विशेष असेलच यांत संशय नाहीं या वरून आलेला संशय निवारणार्थ प्रार्थना करितों.

या आमचे दयाळू विच्यारी इंग्लिशांचे राज्यांत या वऱ्हाडप्रांताप्रमाणें व्यवस्था कोठें तरी आपले पहाण्यांत आली आहे काय? नसेलच नसेल. आतां ती व्यवस्था कशी म्हणाल तर थोडक्यांत सांगतों. थोडेच दिवस झाले मलकापुर तालुका आकोले जिल्ह्यांतून काढून बुलदाणें जिल्ह्यास जोडला त्याप्रमाणें तहशिलदार यांचे अधिकारांतून दिवाणींतील दावे त्यांजकडे चालू असतां एकदम एक वर्खाचे चिठीवर जिल्ह्यांतून हुकूम आला कीं, स्थावर मालाचे दावे खेरिजकरून बाकी देणें घेण्याबद्दलचे दावे दुसरा हुकूम होईपर्यंत तुम्ही चालवूं नयेत. असा हुकूम आला. सदर्हू हुकूम काय कारणास्तव झाला हें अद्याप समजत नाहीं. परंतु कोणी म्हणातात कीं, खामगांव येथें स्मालकाजकोर्ट होणार आहे यास्तव इकडील दावे तकूब ठेविले. वाहावारे व्यवस्था! आपले ऐकण्यांत तरी कधीं आहे काय? कीं नगर. पुणें, अगर सातारा खानदेश मिळून एकच स्मालकाजकोर्ट आहे. फक्त पुणें व बडगांव म्हणजे त्याच जिल्ह्याचा भाग या संबंधानें एकच जज्ज दोन ठिकाणचीं कामें पाहतात. तसा प्रकार हा नाहीं. कारण जिल्ह्याच्या हद्दी वेगळ्या झाल्यावर दोन जिल्ह्यांस एक स्मालकाजकोर्ट होणें व्यवस्थेचेंच काम नव्हे काय?.

येथिल एका शिपायावर खासगी नोटिस सरकारी नात्यानें बजाविल्याचा खटला मिस्तर ग्रांट साहेब यांजकडे चालू असल्याचें समजत असोन त्या कामीं अर्जदार तर्फेनें बारिस्टर येणार असें समजतें. या खटल्याचा अखेर निकाल झाल्यावर कळवीन.

येथील पोष्टांत ९० रुपयांची रसीद स्टांपाची चोरी झाली असोन ते स्टांप चिखली तहशीलदार यांजकडून मलकापुरचे तहशिलदार यांस सरकार रीतीनें आले असल्याचें समजतें. सदर्हू कामांत दाऊदखा नावाचा लेटर प्यून यास पोष्ट-

मास्तर यार्णी सस्पिंड करून रिपोर्ट वगैरे केले आहेत. हा मनुष्य पोलिसांत पाठविल्यावर त्याणें जाहीर केलें कीं, पोस्टमास्तर यार्णींच ही चोरी करून माझें नांव घेतलें. आतां याचा निकाल होईल तो मागाहून कळवीन.

येथील पोष्टाविशीं पुष्कळ मजकूर कळविणें आहे तो स्थलसंकोचयास्तव व बंदोवस्त न झाल्यास पुढील पत्रीं लिहून कळवीन.

हवा बहूत गरमअसोन उष्ण बहुत यामुळें लोक फार बेजार झाले आहेत.

एक सत्यवादी.

मेहकराकडून

रा० रा० वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस

वि. वि. देशमुखाचें शेलगांव तालुके मेहकर. येथें एका शूद्राच्या सुमारे १६ वर्षांच्या मुलीनें मानभावाच्या आडांत दोन प्रहरीं सु० तीन वाजतां जीव दिला. याचें कारण पुर्व दिवशीं बाजाराच्या निमित्य तिचा [illegible] मु० जानेंफळ येथें गेला होता तेथून ती [illegible] माणसास व नवऱ्यास न विचारता [illegible] आणण्यास खुषी नसतां बळेंच त्याच्यामागें लागून आली. ही बातमी तिच्या भ्रतारास कळतांच तोही तिजला परत नेण्याकरितां ताबडतोब दुसरे दिवशीं प्रात:काळीं येथें आला (जानेंफळ येथून ९ कोस) व जेवण झाल्यानंतर सदहू लिहिल्या वेळेच्या सुमारास घरीं जाण्याची तयारी करा म्हणून तिला व तिच्या आईबापास सांगून आणण शेजारच्या घरीं हुक्का ओढण्यास गेला तों इकडे त्या पोरीनें नवऱ्याच्या धाकास्तव हें अघोर कृत्य करण्यास आरंभ केला तो इक्तयांत तिच्या मैत्रिणीनीं तिला धरली असतांही झिंझाडा देऊन तिणें उडी घातली. ही बातमी प्रसार होतांच शेजारचे लोक धांवले त्यांत मारुती आखाडयानें त्वरीत आंत उतरून ती जों गटकळया खात आहे इतक्यांत धरून कडेस लाविली नंतर देवजी चकदळे वगैरे लोकांनीं मेहनत करून आंत पाळणा सोडून बाहेर काढली. अरेरे!! काय अघोर कृत्यहें!

एक बातमीदार.

जळगावाहून

रा० रा० वऱ्हाडसमाचार कर्ते यांस

वि. वि. आलीकडे आपले सुंदर पत्रांत या गांवची कांहींच बातमी लिहून येत नाहीं असें दिसून आल्यावरून खालीं चार ओळी लिहिल्या आहेत त्यांस कृपा करून जागा द्यावी.

येथें हवा दिवसें दिवस अधिक उष्ण होत चालली आहे. या च्यार पांच दिवसांत पर्जन्यानें आम्हांस तीन वेळां भेट दिली परंतु ऊष्मा कमी न होतां अधीकच होत चालला आहे. येथील नायब तहशिलदार रा० मोहनीराज गोविंद नगरास आपले कन्येचें लग्न करण्याकरितां एक महिन्याचे रजेवर गेले आहेत. तहशिलदार रा० रा० गोविंदराव अण्णा यानीं आपला विवाह नागपुरास आहे करितां आठ दिवसांची रजा मिळावी असा अर्ज डिपुटिकमिशनर यांजकडे केला परंतु रजा मिळाली नाहीं. अशा अवश्य कामाकरितां आठ दिवसांची रजा मिळाली नाहीं हीं केवढी अचंब्याची गोष्ट आहे! रजा न मिळण्यास हरकत इतकीच दिसते कीं तूर्त काम पाहण्यास नायब तहशिलदार नाहींत. परंतु अकटिंग तहशिलदारास जरूरीचीं कामें पहाण्यास हुकूम कां होऊं नये याचें कारण कांहीं कळत नाहीं. येथील शाळागृह फार वाईट आहे व बरसातींत कदाचित पडेल अशा विषयीं येथील हेड मास्तर यार्णीं बहुत वेळां विद्याखात्याचे मुख्य अधिकाऱ्यांस कळविलें परंतु अद्याप कांहींच बंदोबस्त होत नाहीं. असिस्टंट कमिशनर, डिपुटी कमिशनर, व कमिशनर या त्रिवर्गानीं खुद्द जागा पाहून अतिलौकर दुरुस्त करावी असा अभिप्राय दिला परंतु सर्व व्यर्थ दिसतें. आणखीं असें कळतें कीं येथील कचेरी बांधण्याचें काम लौकरच सुरू होणार आणि आठ नऊ महिन्यांत इमला सर्व तयार होईल. पब्लिक वर्क्स मधून कांहीं लोक सामान तयार करण्याकरितां आले आहेत. कचेरी फक्त लहान मात्र आहे. बांधण्याकरितां तहशिलदार यार्णीं रिपोर्ट वगैरे केल्याचें समजण्यांत आलें नाहीं असें असतां ती तजवीज आगस्ट महिन्यांत होणार आणि शाळेविषयीं वरवर रिपोर्टही केले असतां कांहींच तजवीज होत नाहीं हें नवल नव्हे काय? कळावें तारीख ४ जून.

एक जळगांव कर.

Advertisements.

जाहिरखबरा.

नोटिस– ती० मातोश्री चिमाई मर्द नारायण भिंगे कासार यास भगवान वल्द नारायण भिंगे कासार याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं. कमिशनर साहेब यांचे कोर्टांत फैसल जहाला आहे त्याचा अर्थ. अवश्यकता म्हणजे. कांहीं जरूरी पडणार म्हणजे अन्नवस्त्र, श्राद्धपक्ष, लग्नमुंज असे कामास पैसा नसल्यास किंवा न मिळाल्यास तुम्हांकडे जें घर व जिनगी आहे तीची व्यवस्था करण्यास अधिकार होतो तर तुम्हांस अन्नवस्त्राशिवाय दुसरे इतके कामाची कांहीं जरूरी नाहीं. फक्त अन्नवस्त्राची तुम्हांस अवश्यकता तें मी तुमचा वारस पुत्र देण्यास हजर आहे. किंवा तुम्हांजवळ आमचे बापाची म्हणजे तुमचे भ्रताराची जिनगी. रोकड वगैरे ३००० रुपयांची आहे. त्यांतून खर्च करावा. आणि जर करितां मजला आज्ञा होईल तर मी देत जाईन. मजकडून न मिळाल्यास मग मात्र फैसल्याप्रमाणें अधिकार होईल. तोंपर्यंत तुम्हांस घर विकण्यास व गहाण ठेवण्यास अधिकार होत नाहीं. जर कदाचित् तुम्ही आपल्या बुद्धीनें मजपाशीं अन्न वगैरे न मागतां घराची व जिनगीची व्यवस्था केली तर त्याजबद्दल तुम्हांवर व घेणारा यावर दावा करून नोटिशीच्या खर्चासुद्धां भरून घेण्यांत येईल व तुम्हांजवळ गणपती वल्लद जमनाजी अकर कासार हा घरांत रहात आहे तो त्याचा राहण्याचा अधिकार नाहीं. तुम्हांस असमानीं सुलतानीं जहाल्यास सर्व जिनगीची जबाबदारी गणपतीपासून घेऊ त्याजला जबाबदारींतून मुक्त राहावयाचें असलें तर त्याणें घरांतून निघून दुसरे ठिकाणीं रहावें. जिनगी व जागा वडिलोपार्जित आहे त्यास व्यवस्था करण्यास अधिकार नाहीं जर आणखीं कोणांस खरेदीखत करून दिलें तर रद्द होईल. अन्नवस्त्राचा खर्च रोकड वगैरेंतून न करितां आम्हांस मागितल्यास आम्हीं देऊं परंतु मग ती रोकड व जिनगी याची [illegible]स न होऊंदेतां आम्हां करितां राख[illegible] पाहिजे कळावें. तारीख ९ मा[illegible] [illegible]६८ इसवी.

(सही. [illegible]

[illegible]

एक तरु[illegible] विलायतेस ज[illegible] परीक्षेचा झेंडा [illegible]नारायण- उत्तम पदारूढ होवोत बेंको कल्याणेच्छु लोक फा[illegible]सार.

नोटिस– [illegible] दुकान[illegible] ब्राहीम वल्[illegible] कडून त्यां[illegible] [illegible]वैद इ- [illegible]यांज

विलक्षण न्य[illegible]

युरोप खंडांत शेक्सि[illegible]यांत एक प्रसिद्ध नाटकी कवि ग्रंथांतन आलीकडे सर[illegible]

येतो कीं – तुमचे १२८१ देणें आम्हांस कबूल नाहीं. ३९ रुपयांचा आमचा पुरजा तुम्हांपाशीं आहे. व त्याचे फेडीस एक पासरीकंम ९ मण रुई आम्हीं तुम्हांस दिली आहे. व तुम्हांकडे ४॥ महिने आम्हीं नौकरी केली तिजबद्दल पगार रुपये २७ दिला आहे.तो वजा जाऊन तुमचें देणें आम्हांकडे कांहीं फिरत नाहीं. त्यांतून हिशेब व आमचे सहीच्या शिवाय कांहीं चिटया असल्यास तिराईत मार्फत दाखवाव्या. म्हणजे कबूल करूं. मालाविषयीं लिहिलें त्यास तुमचे मालास आम्हीं बिलकूल जबाबदार नाहीं. तुम्हीं शेतांत बैल सोडून कुठाराचें नुकसान केलें. ते बैल आम्हीं सरकारांत गुदरले त्याबद्दल तुम्हांस ४ रुपये दंड ही झालेला आहे याची आठवण करावी. व त्यामुळें आमचें झालेलें नुकसान कबुलायती प्रमाणें तुम्हीं भरून द्यावें. तुमचा माल कुकाजी वल्लद शिवाजी ह्याजकडे आहे तो त्याजपासून आपण घ्यावा. आमचा माल गाडि भरून आमचे घरीं आणून देण्याची तुमची कबुलायत असतां त्याप्रमाणें तुम्हीं केलें नाहीं व त्यामुळें आम्हांस गाडी बैलाचा खर्च आला. व विनाकारण नोटिशीचे जबाबाचा खर्च आम्हांस पडला तो सर्व तुम्हीं आम्हांस आणून द्यावा. कळावें. ता० १० माहे जून सन १८६८इ०.

(सही.) इब्राहीम वल्लद सय्यद मिरन इनामदार.

MODI READER.

मोडी वाचन.

सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं, सत्यप्रकाश छपखान्यांत वरील नांवाचे पुस्तक छापत आहे. या पुस्तकाचा उद्देश असा आहे कीं, मराठी शाळेंतून मोडी वाचन शिकविण्यास जें साधन नाहीं तें करून ठेवावें. त्या पुस्तकांत पहिलीं २४ पानें मोकळया छापील नमुन्याच्या अक्षराप्रमाणें लिहिली आहेत व आरंभीं मोडी विषयीं पुष्कळ माहिती दिली आहे. पुढील भाग लपेटदार निरनिराळ्या वळणाच्या अक्षरानें छापला आहे. असें करण्याचा उद्देश असा आहे कीं, निरनिराळ्या वळणाचीं अक्षरें मुलांच्या पहाण्यांत यावीं व वर्गांत हें पुस्तक सुरू केलें असतां शिक्षकांस मुलांमध्यें इर्षा उत्पन्न करतां यावी. ह्या पुस्तकाची अष्टपत्री सांच्याची पृष्ठें ६४ होतील. किंमत दर प्रतीस ४ आणे पडेल. बाहेर गावीं दहा प्रती घेणारास टपाल हांशिल पडणार नाहीं.

ज्यांस हीं पुस्तकें पाहिजे असतील त्यांनीं “सत्यप्रकाश छापखाना उमरावती” ह्या पत्यावर मागवावीं.

तारीख १० जून १८६८ इसवी.

स० प्र० मालक.

नोटिस सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं लोणारे येथील खारे तलावांतील खाराचा तीन वेळां लिलांव तारीख १ माहे जुलई सन १८६८इ० रोजीं दहा वाजतां आमचे हुजूर बुलढाण्यास केला जाईल. याजकरितां ज्यांची खुशी लिलांव घेण्याची असेल त्यांनीं बुलढाण्यास यावें व ह्याविषयीं विशेष माहिती हुजूरकचेरींत समजेल. ता. १२ माहे मे सन १८६८

मीरचिरागुदीन शिरस्तेदार.

C. HARDUN
Offg. Deputy Commissioner.

जाहिरात.

विद्या कल्पतरु (मासिक पुस्तक) बडोद्याचे श्रीमंत महाराज खंडेराव गायकवाड सेनाखासखेल समशेर बाहादर यांच्या पदरचे शिलेदार रा० रावजी विन केशव सांबारे यांनीं कित्येक महिने बहुत वर्तमान पत्रांतून जाहिरात दिल्याप्रमाणें विद्याकल्पतरु नांवाचें सर्वोपयोगीं मासिक पुस्तक छापण्याची सुरवात झाली. व त्याचा एप्रिल महिन्याचा पहिला अंक बाहेर पडला. तीं पुस्तकें आम्हाकडे विक्रीस आलीं आहेत. किंमत ९ आणे व डाकहाशील १ आणा पडेल. किंमत रोख पाहिजे.

वऱ्हाडसमाचाराचे म्यानेजर.

गजकरणाचे औषधाच्या डब्या.

विक्रीस आल्या आहेत. हें चूर्ण पाण्यांत कालवून गंधाचे उटीप्रमाणें गजकरण झाल्या जागीं लावावें. आग बिलकुल होत नाहीं व हटकून गुण येतो.

महमदी धर्मशास्त्र

महमदी धर्मांतिललोकांस त्यांचे शास्त्राप्रमाणें न्याय कसा द्यावा याविषयीं एक नवीन पुस्तक नगरास दोघां विद्वान मौलवी साहेबांचे सहाय्यानें र० रामचंद्र मोरेश्वर गुप्ते व रा० योगिराजव्यंकाजी या उद्योगी गृहस्थांनीं तयार करून छापिलें. त्याच्या प्रती एथें विक्रीस आल्या आहेत. किंमत दर प्रतीस दीड रुपया व डाकहाशील दोन आणे रोख द्यावे लागतील.

वऱ्हाडसमाचाराचे म्यानेजर.

पत्राचे बाक्यांविषयीं.

वऱ्हाडसमाचार पत्राबद्दल किमतीचा पैसा वर्गणीदारांकडेस येणें आहे तो त्यांनीं कृपा करून सत्वर पाठवावा. वारंवार पत्रें लिहिण्यानें त्यांस तसदी पोचते व आम्हांसही खर्च पडतो सबब बाक्यांच्या निकालाची तजवीज जरूर करावी.

वऱ्हाडसमाचाराचे मालक.

TO OUR SULSCRIBERS.

We beg to renind our subscribers, that their Sbscriptions, for the present year, and in arrears should be remittd as early, as possible otherwise, ve would, however reluctantly, b under the necessity of ceasing o transmit the paper to their addesses. We believe that this reinder will not fail to arouse the sympathies of our Constituents i the country and bring about speedy remit, tances from defaultig Subscribers.

Propritors of Brar Samachar.

किमतीचे ठराव.	रु.	आ.
वर्षाची अगाऊ देणारा… …	६	०
साल अखेर …… …	७	०
सहा महिन्याची अगाऊ … …	३	८
सहामाही अखेर … …	४	०
फुटकळ एक अंकास …… …	०	९

या शहरा बाहेरलि लोकांस वर्षाचे ५२ आठवडयांबद्दल टपाल खर्च अगाऊ पडेल तो ३ रु. ४ आणे व सालअखेर ३ रु. ८ आणे.

☞ आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिने पर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्याचा मागील हिशेब सरून नवें साल चालू होईल तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावी

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत … … … १ रुपया

१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस ०।०६.

एकच मजकूर वारंवार छापणें झाल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

हें पत्र आकोला येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकांकरितां छा. प्र. के.

[illegible] चाल

[illegible]च प्रयत्न

वऱ्हाडसमाचार.

The Varad Samachar or News of Berar.

VOL. III AKOLA:— SATURDAY. 27 JUNE 1868 NO. 26

पुस्तक ३ अकोला, शनिवार तारीख २७ माहे जून सन १८६८ इ० अंक २६.

प्रेसस्थान.

नको आहेत. भरती झाली. आतां कोणी अर्ज पाठवूं नयेत.

व. बा. फ.

मामलेदारीच्या वगैरे जागा.

अधिकाराचा चांगला बोज, व सर्व प्रकारच्या रयतेशीं निकट संबंध, आणि देशकल्याण करण्यास, व लोकांस उत्तम नमुना दाखविण्यास फाव अशा जागा तालुक्यास मामलेदारीच्या आहेत. इलाख्यांत जसा गवरनर तसा तालुक्यांत मामलेदार होय. देशाची खरी सुधारणा लवकर झाली पाहिजे तर मामलेदार व असिस्टंट कलेक्टर या जागा नवीन शिकलेल्या तरुणांस मिळाल्या पाहिजेत. या जागांच्या संबंधानें बहुत लोकांचें वेरें करायचें त्यांच्या हातांत असतें. असा बहुत दिवस लोकांचा व वर्तमानपत्रांचा ध्वनि [illegible] प्रावरून मुंबई इलाख्याचे [illegible] बार्टल फ्रियर साहेब [illegible] माहितगार व नेटिवांचें [illegible] केला होता कीं युनि[illegible] देऊन बि. ए. ची पदवी [illegible] लोकांस मामलेदारीच्या जागा देत जाव्या. या ठरावास ३।४ वर्षें होऊन गेलीं. परंतु तो अजून अमलांत येऊन एकासही याप्रमाणें जागा मिळाली नव्हती. ती गोष्ट हल्लीं घडून आली आहे या करितां आपण संतोष मानावा व हा पायरव अधिक लवकर पडत जाऊन सुशिक्षित तरुणांची उत्तम व महत्विक स्थलीं [illegible] व्हावी असें इच्छावें.

पुणें जिल्ह्यां[illegible] तालुक्यास रा. रा. बाळाजी [illegible] बी. ए. यांस या महिन्यांत [illegible] मिळे आणि [illegible] [illegible] रीं लिहिल्या गृहस्थांच्या बी. ए. च्या परीक्षा झाल्या असेंही नाहीं पण हे कामें मोठ्या नेकीनें करून रयतेच्या बहुत उपयोगी पडले व पडतांहात. बी. ए. च्याही वरील पायरीचे पंडित महादेव गोविंद एल. एल. बी. यांस शाळेवरून काढून अक्कलकोटास कारभारी व कोल्हापुरास न्यायाधीश केलें होतें म्हणून त्यांनीं उत्तम रीतीनें काम करण्यांत बालाग्र तरी न्यून दिसूं दिलें काय? याचप्रमाणें पंडित बळवंतराव मंगेश वागळे एल. एल. बी. शाळेवरून एकदम स्मालकाज जज्ज झाले. व ती थोडे दिवसांची हंगामी जागा होती म्हणून सरली तेव्हां त्यां विषयीं किती उत्तम व समाधानकारक लेख प्रसिद्ध झाले आहेत! रा. रा. नारायणमहादेव परमानंद विद्वान व नीतिमान एडिटर नायब दिवाण झाले. याची आमच्या प्रिय वाचकांस चांगली आठवण असेल!

असो याप्रमाणें आणखीं ही बहुत उदाहरणें देतां येतील. व त्यांवरून आलीकडील तरुण विद्वानांची निरुपद्रवीनें कामें करण्याची, नीतीनें वागण्याची, व लोकांच्या उपयोगीं पडण्याची शैली लोकांस कळून येते. रा० ब० भास्कर दामोदर पाळंदे तसेच रा० ब० गोपाळराव हरी देशमुख हेही जरी आलीकडील तरुण बांड नाहींत तरी इंग्लिश शिकलेल्या पैकीं असून आपलीं कामें नेकीनें करणें, नीतीनें चालणें, परोपकार करणें, व देश सुधारणेच्या कामास झटणें या विषयीं केवळ त्रिदाईत आहेत असें म्हटलें तरी चालेल. अस्तु या सर्व गोष्टी सांगण्यांत आमचा मुख्य हेतु हाच आहे कीं सुशिक्षित लोकांस मामलेदारीचेंच काय, पण त्याहून अधिक महत्वाचें काम देण्यास सरकारानें तिलप्राय कांकूं करूं नये.

आम्हांस या चालु प्रकरणांतच रा० आत्माराम सदाशिव जयकार यांच्या उत्तम प्रयत्नाची व त्यांस परमेश्वरानें यश दिल्याची गोष्ट सांगितली पाहिजे. मागें आनराबल मंगळदास नथुभाई यांनीं ट्रावलिंग फेलोशिप काढलेली जयकार यां[illegible]पतकरिली होती. व वैद्यकविद्येचा [illegible] वाढविण्याकरितां आणि तत्सं[illegible] विलायतेस परीक्षा होत, असते ती [illegible] करितां दोनवर्षे झालीं हे विलायतेस गेले होते, व तिकडे युरोपियन लोकांबरोबर यांनीं अभ्यास केला व परीक्षा दिली आणि तींत ते पासहोऊन विनयी होत्साते स्वदेशीं सुखरूप माघारे आले. आतां यांस असिस्टंट सर्जनची जागा पहिल्यानें मिळेल. व साहेब लोकांच्या बरोबर क्रमानें हे वाढतील. ही मोठी संतोषाची गोष्ट आहे.

याचप्रमाणें आमचे हिंदुस्थानांतील कितेक तरुण विद्वान शूर निपजोत, व ते विलायतेस जाऊन अभ्यास करोत, आणि परीक्षेचा झेंडा मिरवून स्वदेशीं येसाते उत्तम पदारूढ होवोत, हें पहाण्यास देश कल्याणेच्छु लोक फार आतुर आहेत.

विलक्षण न्यायचातुर्य.

युरोप खंडांत शेकुस्पियर या नांवाचा एक प्रसिद्ध नाटकी कविहोऊन गेला त्याच्या ग्रंथांतून आलीकडे मराठी भाषेंत कांहीं कांहीं गोष्टींचीं भाषांतरें होऊं लागलीं आहेत. अथेल्लो नांवाचें नाटक कै० महादेव गोविंद शास्त्री कोलटकर यांनीं केलेलें गुदस्तां प्रसिद्ध झालें आहे. तें पुस्तक मोठें असून सुरस आहे. त्यामागें "शेरास सवाशेर किंवा कजाग बायको ताळ्यावर आणण्याचा उपाय" या नांवाची त्या ग्रंथां[illegible] एक लहानशी गोष्ट रा. सखाराम [illegible] पंडित [illegible] केली. ती अशी [illegible] (खपणें [illegible] साधली असें पाहून त्या[illegible] याच पुस्तकांतील दुसरी ल[illegible] 'मर्चेंट आफ वेनिस' [illegible] तिला "विलक्षण न्या[illegible] किंवा" उज्जनी शहरचा [illegible] देऊन छापून प्रसिद्ध केली. [illegible] त्यांनीं हल्लीं आम्हांस न[illegible] पाठविलें आहे व त्याचा आम्ही स्वीकार करून त्यांचे अभार मानितो.

या पुस्तकांत अशी गोष्ट आहे कीं उ[illegible] अनंत शिंग म्हणून एक [illegible] होता [illegible] मित्र बसं[illegible] १००० रुपयांची गरज लागली [illegible] शिं[illegible] रुपये नव्हते [illegible] शालकचंद [illegible] एक दुष्ट मारवाडी होता त्याजकडे हे दोघे रुपये मागावयास गेले. [illegible] शिंगाची व शालकचंदाची कांहीं [illegible] होती म्हणून शालकचंदानें अनंत [illegible] करार केला कीं हे [illegible] दिवसांत देईन. न देईन तर गु[illegible] एक रत्तलभर मांस आपले [illegible] कापून देईन. याप्रमाणें करार होऊन रुपये मिळाले व बसंत शिंगाचें एका गुणवती व धनाढ्य पा[illegible] नावाच्या स्त्रीशीं लग्न झालें. [illegible] शालक चंदाचे रुपये मुदतींत [illegible] नाहींत म्हणून त्यानें अनंत शिं[illegible] मांस कापून घेण्याविष[illegible] चालविली. ही बातमी बसंत [illegible] तो तेथें जाऊन रुपये [illegible] परंतु शालकचंद घेईना; इकडे ब[illegible] शिंगाची बायको पार्वतीबाई इनें नवऱ्याच्या मित्राबरील महासंकट मनांत आणून वकिलाकडून या मुकद्दम्याचे बाबदींतील सर्व सल्ला लिहून आणविली व स्वतां वकिलाचा पोषाग करून दरबारांत जाऊन अनंतशिंगाचे तर्फें वकिलीचें काम चालविलें. शालकचंद दुसऱ्या कशानें ऐकत नाहीं व रत्तलभर मांसच मागतो असें पाहून तिनें सांगितलें कीं, करारनाम्या प्रमाणेंच म्हटलें म्हणजे शालकचंदानें रत्तलभर मांसच घेतलें पाहिजे. त्या बरोबर कांहीं रक्त घेतलें किंवा रतिभर कमजादा मांस घेतलें तर शालकचंदाचें डोकें मारलें जाईल. हे ऐकून तो घाबरला व तेणेंकरून अनंतशिंगाचा बचाव झाला. नंतर सरकारचा ठराव झाला कीं शालकचंदाची अर्धी जिनगी सरकारांत घ्यावी व अर्धी अनंत शिंगास द्यावी. पुढें अनंतशिंगानें ती जिनगी शालकचंदाचे मुलीचे नांवें करून देण्याचें त्याजकडून कबूल करविलें. पार्वतीबाईनें वकील झालेली असतां बसंतशिंगाकडून पहिली आपल्या लग्नाचे वेळीं प्रीतीनें दिलेली अंगठी त्याजवळ होती ती वकिली उत्तम बजाविल्याचें बक्षीस म्हणून घेतली होती. व घरीं आल्यावर कांहीं वेळ विनोदकरून मग तीं त्यास परत दिली. इतका कथाभाग या पुस्तकांत आहे.

या गोष्टीमध्यें [illegible] प्रकारचा कांहीं रस परिपा[illegible] गोष्ट तरी इकडी[illegible] कांहीं अ[illegible] असें आम्हास [illegible] विलक्षण न्याय चातुर्य [illegible] मोठें दीर्घ होईंग घात[illegible] तें विलक्षण आहे असें आमच्या [illegible] कोणास वाटणार नाहीं. दोन्ही बाजूंत बारिस्टर असून जेव्हां मोठ्या कोर्टांतून मुकद्दमे चालतात [illegible] याहून अपूर्व व तन्हेतन्हेचे क[illegible] निघत असतात त्या पुढें [illegible] शिवाय पार्वतीबाईनें [illegible] यांत कांहीं दिसत [illegible] काढून केस तयार [illegible] हिम[illegible] होते. अमुक [illegible] अनंतशिंगाचा अमुक व [illegible] घेईन, केसभर [illegible] घेणार नाहीं असा शालकचंदा[illegible] करार नव्हता. तसेंच घर [illegible] त्याची वाट व दार दिलें आहे [illegible] असेंतेंच त्या न्यायानें ताजें [illegible] देतांनां संसर्गानें बरोबर रक्त [illegible] घेण्यानें शालकचंद अपराधी [illegible] न्याय नाहीं. दुसरें ज्या देशाच[illegible] गोष्ट त्याच देशच्या नाना स्थळांनीं [illegible] लिहिली असती तर बरें होतें. नाहीं[illegible] त्या धोरणानें सर्वत्र योग्य फेरफार केले पाहिजे होता. उज्जनीस रत्तलानें मागें धीं मांस मोजित असतील असें सं[illegible] नाहीं. अशींच दुसरींही कांहीं व्यंगें [illegible] हेत. अस्तु. मराठी वाचणाऱ्या व रा० [सख]ाराम पंडितांच्या कर्तृत्वाच्या ग्रंथसंख्येंत या पुस्तकाचे योगें एक संख्या अधिक वाढली हें खरें आहे.

पुनर्विवाह संबंधीं.

(लिहून आलेला मजकूर.)

आपल्या तारीख ६ जून चे अं[क]ांत आपण पुनर्विवाहोत्तेजक मंडळी व [त्याचा] रिपोर्ट यांविषयीं कांहीं हकीकत लिहून प्रसिद्ध केली आहे तिजवरून साफ दिसतें कीं सदर्हू मंडळी स्थापन झाल्यापासून फायदा जसा व्हावयाचा तसा झाला न[ाहीं]. आतां विचार करूं गेलें असतां मुख्य [कार]ण या कामांत जय न येण्याचें हें होय [कीं] पुनर्विवाह करण्याचा रिवाज आपल्या [देशां]त बहुत दिवसांत तर काय परंतु [हजारो] वर्षांपासून नाहीं व ज्या लोकांस पुन[र्विवाह] करण्यास कांहीं हरकत वाटत नाहीं [त्यांची] संख्या जे लोक पुनर्विवाहास अन[ुकूल नाहीं]हेत त्यांच्या संख्ये पेक्षां फार [illegible] जेव्हां विद्वानांची संख्या अविद्वान[ांहून अधिक] होईल त्या वेळेसच काय होणें [तें होईल]. आतां माझें असें म्हणणें नाहीं कीं पूर्वीचे लोक सर्व अविद्वान होते. माझें केवळ सांप्रतच्या मानानें म्हणणें आहे. ही एक मोठी लाजनाची गोष्ट म्हणावयाची कीं दीडवर्षांत ८६ वर्गणीदार पुनर्विवाहोत्तेजक मंडळीस मिळाले असावेत. मला वाटतें सदर्हू मंडळीचें काम जसें चालावें तसें चाललें नाहीं.

असो हा पहिलाच प्रयत्न आहे त्यापेक्षां

मंडळीकडेस कांहीं दोष देणें बराबर नाहीं हरयेक नेटिव कीं ज्यास आपल्या देशाचें कल्याण करण्याविषयीं झटण्याची इच्छा आहे त्यांनें सदहू मंडळीचे सभासद व्हावें. व साधारण जे प्रयत्न पुनर्विवाह संबंधानें चालले आहेत ते चालवून जो कोणी पुनर्विवाह येखादा प्रयत्न करून करून देईल त्यास बक्षीस मुकरर करून त्याची नोटिस द्यावी. व ज्यांस पुनर्विवाह करण्याची इच्छा असेल त्याची यादी करावी मग त्यास संधी येवो अथवा न येवो. आपल्या लोकांमध्यें सांप्रत पुष्कळ जाती आहेतच. जर कदाचित् जे लोक पुनर्विवाह करतील त्यांस कित्येक लोक जातीबाहेर टाकतील तर त्यांची एक स्वतंत्र जाती होणार आहे. ज्या लोकांची पुनर्विवाह करण्यास आमच्याकडून कांहीं हरकत नाहीं असें मत आहे त्याची यादी करावी. व असें करण्यास्तव त्या लोकांनीं सभेचे वर्गणिदारच झालें पाहिजे असें नसावें. झाल्यास उत्तमच आहे. व ती यादी छापावी नजर वास्तवीक ती बरीच मोठी झाली तर कित्येकांस उत्तेजन येऊन पुष्कळ जमाव झाल्यावर ती एक जातीच

कटर चो... न थोड्या दिवसांत पुनर्वि- शास्त्री बा... ची बढती वाढणार आहे. र्क. यांसच तीन तीन महिन्यानीं छापा- आहे असें... त जी मंडळी स्थातित झाली या आ... खारून हरएक जिल्ह्यांत एक नाहीं तेणें... वी व तिचें काम प्रथम केवळ कांस काळू... न आणण्याचें असावें असें आगग... णीदार जमवावे पुनर्विवाह ठवडे झाले... ग पुरुष किंवा स्त्रीया उच्छुक विच्यारत... नोंदणी करावी व कांहीं पैशा ...या मदत लागल्यास देखील करण्यास प्रयत्न करावा. कांहीं दिवसांनीं असें झाल्यास कांहीं तरी होण्याचा संभव आहे.

...म उमरावती ता० १४ जून सन १८६८ इ० } एक देश हितेच्छु.

वेळे...

पुस्तकांची पोच.

हे... वाद मंडल व वसंतमाला–हीं पु... कें त्यांच्या त्यांच्या कर्त्यांकडून आम्हांस ...जर आलीं आहेत तीं आनंदानें स्वीका... न त्यांकरितां आम्ही त्यांचे आभार मानि... यथावकाशें वाचून याविषयीं आम्ही ... अभिप्राय लिहूं.

AKOLA POLICE.

...are sorry to remark that the ...men, whose duty it is to ...in order and secure life and ...erty of public, utterly neglect ...e performance of functions assigned them. A mere existence, ...Police Corps does not answer ...e purposes and ends for which ...are formed. They perhaps ...ice daily drawn on the parade grounds for instructions, from ...ill master, and for ought we ...hey may have acquired a ...t knowledge of military ... all this is very good in its ...y but it does not cure us ...ment from which we are ... It does not dress and ... grounds. We would have ... on their legs especially ...moving about in all parts of ...wn watching the movements ... proceedings of myrmidons and ...giving reports, if possible every hour, and even earlier when necessary of what mischief they have witnessed or heard. We have nothing like Chokees (Guards) here formed in all Conspicuous parts of the town. Certain *huds.* (Beats) should be allotted to these guards and they should be held responsible for any kind of disorder or Crime of any disсription Committed within their beats.

We have lived many months in this town and had several Occasions to stir out of our houses at an advanced part of nights and walk through the public streets, but never did we meet a single police sepoy with his query, who comes there? Our friends, who have been residents of this locality ever since the introduction of British Rule, alledge on solemn affirmation that they too never observed a single police peon during any of their nocturnal rambles. From this fearful state of matters our readers might well judge of the ample apportunities thieves have to hunt after their prey and satiate their noxious propensities. They can pretty well Conjecture what amount of security of property exists in the town. In well regulated towns such is not the case.

The police in them are energetic and vigilant, always busy in their respective vocations. Public will observe the peons going their rounds and attending their patrol or pickets as the case may be. If suspicious faces are seen they would challenge them and demand search from them. In short our readers will find them busy bodies perambulating every street and corner of the town, but we are extremely sorry to announce, that nothing of the kind is done here. Our police sepoys on the other hand are busy slumbering in their dormitories. The thieves walk about in the open streets, but there is no one to watch their movements or pry into their proceedings. During the last week there have been some robberies Committed and valuable property has been lost, but no enquiry has bees or will ever be instituted in the matter. This recklessness on the part of the Police authorities holds out very great encouragements to marauders to pursue their evil course fearlessly. We are ashamed to state that on the two last Occasions while the dramatists were playing on the stage and the visitors looking at the fun, volleys of stones came showering on the premises occupied by the dramatists and though the police peons were present on the spot yet nothing was done by them to prevent the criminal proceedings. Most of our friends are of thorough Conviction that a very great deal of the Crime and thieft Committed are ascribed to the police themselves. A large number of thieves are lurk ing emongst them and as long as they are in the service they will never scruple to serve us in a manner they have been doing heretofore.

A scheme for improving the position and prospects of Native officials in the Punjab has been sanctioned by the Supreme Government. The number of Assistant Commissioners is to be reduced from 58 effective officers to 48, and the number of Extra Assistant Commissioners will be gradually increased by ten, and divided into classes and grades. The First Class will be divided into three grades of which the first will include three officers on Rs. 800 a month, the second four officers on Rs. 700 a month, and the third six officers on Rs. 600 a month. The Second Class will contain only two grades, the first consisting of seven officers on Rs. 500, and the second of ten on Rs. 400 amonth. The Third Class likewise contains two grades, the first including sixteen officers on Rs. 300, and the second ten on Rs. 250 a month. The ranks of the Extra Assistant Commissioners will be filled in accordance with the aboves cheme, as vacancies occur among the Assistant Commissioners. The officers of Small Cause Court Judge of Hoshiarpore and Peshawur are now declared open to natives; and natives duly qualified by position, character and attainments are further declared eligible for appointment in special cases to the rank and emolument of Assistant Commissioners. The scheme, however, requires to be confirmed by the Secretary of State, but there are no just grounds for believing that in this case such confirmation will be withheld.

Who is to be next Governor General? That was the question put by most people interested in India when the last mail left. If the selection should fall to a whig ministry a new man will come out. Lord Napier, it is believed, has altogether lost his chance. The Duke of Argyll will be too considerable a statesman in the future to think of the east; and his son has just entered political life, while his family are growing up, and he is richer than he was, thanks to his Clyde estates. He might take the India Office, but Lord Halifax actually desires to return to the place which he still haunts uneasily. If the selection is to rest with the conservatives the future looks equally dark. Sir Stafford Northcote would come out, but it is asserted that he is too valuable at home to his party. Lord Mayo was certain of the offer, till he blundered so frightfully in expounding the Irish policy of the ministry some mails ago. Little is said of the Duke of Buckingham, except that he is wanting in statesmanship for a position which all parties desire to make one of greater power *quoad* the subordinate authorities in India at least. We expect that after all Sir Stafford Northcote will be the man.—*Friend of India.*

वऱ्हाड.

उमरावतीचे तहाशिलदार मे० शेखहिसामोदीन साहेब यांस जुडिशियल एकस्ट्रा असिस्टंट कमिशनर नेमिल्ययाचें हिंदुस्थान सरकारंचे ग्याझेटांत लिहून आलें आहे. ही योग्य नेमणूक पाहून आम्हास संतोष होतो.

वऱ्हाडांत एकंदर जुडिशियल एकस्ट्रा असिस्टंट कमिशनर आठ आहेत. त्यांच्या पगाराचा नवीन ठराव झाला आहे तो येणेंप्रमाणें.—

मि. च्यार्लस डेवीस....	पगार रुपये	६००
मि. बर्नस्	"	५००
मि. रतनजी जामासजी	"	४००
रा. रा. बापुजी रंगनाथ	"	४००
मि. दिनासाजी सोराबजी	"	३००
रा. रा. आत्माराम भिकाजी	"	३००
रा. रा. श्रीकृष्ण नरहर....	"	२५०
रा. रा. रामसेवक दीनदयाळ...		२५०

नवे रेसिडेंट मि. सांडर्स साहेब हैदराबादेस येऊन दाखल झाले. १८ वे तारखेस दिवाण सालरजंग सा० मुलाखतीस गेले होते. व त्याच दिवशीं निजाम सरकाराकडे रेसिडेंट साहेबांच्या भेटीचा दरबार झाला. असें म्हणतात कीं सांडर्स साहेबांस लवकरच नाइटची पदवी मिळणार आहे.

(सत्यप्रकाशांतून.)

उमरावती– ह्या आठवड्यांत पाऊस पडला नाहीं. ढगें येतात यामुळें फार ऊष्मा होतो. कोणताही रोग जारी नाहीं.

हैस्कुलांतील सेकंड असिस्टंट रा. रा. गणपत पांडुरंग यांस मुंबईस कारोनरकडे इंटराप्रिटर म्हणजे दुभाषी याची जागा पगार रु. १२५ची मिळाली म्हणून ते आपल्या जाग्याचा राजिनामा देऊन जाणार आहेत.

मास्तर लोकांच्या क्षुल्लक चुकीबद्दल डायरेक्टर साहेबांकडे निरर्थक पत्रव्यवहार होत होता तो न व्हावा म्हणून रा. रा. चिमणाजी सखाराम यांस मास्तरच्या पगाराचा एक पंचमांशापर्यंत दंड करण्याचा अधिकार दिला आहे.

रा. रा. रामचंद्र मैरा[illegible] [illegible]न्हां रजा घालविण्याकरितां [illegible]डे गेले.

सांगलीकर भोमासुरना[illegible]ले आहेत. त्यांचे ४ खेळ [illegible] ळास लोकांची दाटी [illegible] व नाटकांतही कित्येक पात्रें [illegible] सल्यानें लोकांचें मनरंजन [illegible] जूनही शिक्षणाच्या यो[illegible] सुधारणा होईल असें दि[illegible]

एथील डिपुटि कमि[illegible]दार रा. रा. कृष्णाजी गोविं[illegible] रावतीच्या लायब्ररीनें [illegible]सतां घड्याळ वाईट घेऊन [illegible]परत घेऊन रुपये द्यावे अ[illegible]गिल आठवड्याच्या [illegible] होती ती पाहून लायब्ररीच्या [illegible] अविचाराबद्दल आम्हांस [illegible]टलें. या आठवड्याच्या स[illegible]बद्दल "निःपक्षपाती" या [illegible] छापलें आहे तें वाचण्या[illegible] आपले वाचकांस शिफारस क[illegible] अभिप्राय आम्हांस संमत [illegible]

वणी जिल्ह्याच्या डि[illegible] इन्स्पेक्टर ची जागा रा. [illegible] लक्ष्मण शास्त्री बापट डायरेक[illegible]ड क्लार्क. यांसच देण्या[illegible] झाला आहे असें कळतें.

या आठवड्यांत [illegible] पडला नाहीं तेणेंकरून ऊ[illegible]न लोकांस काळजी उत्पन्न [illegible] आहे.

आगगाडीच्या [illegible] दान आठवडे झाले तरी गा[illegible] वेळा विच्यारतात त्यास [illegible] मुंबईहून नागपुरास जाणारी [illegible] सकाळीं सवा [illegible] वाजतां [illegible] उस बदने[illegible] हून भुसाव[illegible] क्स ट्रेन येते. [illegible] नागपुराहू[illegible] जाणारी पार्सेंजर ट्रे[illegible] साडेतीं[illegible] व त्याच वेळेस [illegible]कडील मि[illegible]

[illegible]ड नारायण [illegible] आले आहेत. [illegible] उद्यां डि[illegible] आफिसांत ११ [illegible] वाजतां इंग्लि[illegible] मराठी भाषें[illegible] ते कांहीं [illegible] आहेत असे कळ[illegible]

[illegible]PITO[illegible] WS.

वर्त[illegible]

[illegible]डसर ए[illegible] इबांनी फौजांची [illegible] कवायत [illegible] २६००० लश्क[illegible] तयार [illegible]

[illegible]सुएझ सं[illegible]न काढून दोन्ही [illegible] समुद्राचें [illegible]ण्याचा कारखाना [illegible] कंपनी [illegible] वर्षें चाललेला [illegible] आहे [illegible] स ठाऊक असेल [illegible] हज[illegible] तयार आहे त्यांतू[illegible] त्या [illegible] त्यांचें उत्पन्नही [illegible] साल च्या पहिल्या तिम[illegible]ला चौपन लक्ष एकुणपं[illegible] दहा रुपये उत्पन्न झाले.

मुंबई [illegible]णुका.

मि. डब्ल[illegible]गलन यांस अॅक्टिंग जु[illegible]र व सदर कोर्टचे जड[illegible] डब्ल्यु सांडविथ यांस [illegible]क. जडज्ज नेमिले—मि. [illegible] यांस अहमदनगरास अ[illegible] नेमिले परंतु त्यांनीं तूर्त [illegible] करावें—मि. सत्येंद्रनाथ [illegible] अहमदनगरास अॅक्टिंग असिस[illegible]ले—मि. जे. जार्डिन या[illegible] असिस्टंट जज्ज कायम केले [illegible] अयोध्ये[illegible] रजपुत ता-

लुकदारांनीं सरकारास विच्यारलें कीं, आमचे एथें लग्न समारंभ आहे त्याकरितां नेपाळचे सर जंग बहादूर यांस बोलवावें असें आमचे मनांतून आहे त्यांस आपला कांहीं प्रतिबंध आहे कीं काय? इंग्लिश सरकारांनीं आम्हांकडून कांहीं प्रतिबंध नाहीं असें कळविलें. पुढें जंगबहादुर यांस आमंत्रण पोंचल्यावर त्यांनीं तें नाकबूल केलें. ते इंग्लिश राज्यांत आले असतां या सरकाराकडून त्यांच्या बरोबरच्या खटल्यास सामान सुमानाचा पुरवठा होत नाहीं व त्यामुळें मोठी अडचण होते असें मागें एकवेळ अनुभवास आल्यावरून त्यांनीं हिकडे कोठेंच याउपरन येण्याचा निश्चय केला आहे.

मद्रास इलाख्यांतील वेलुरचें मुनसिफ कोर्ट त्याची गरज सरल्यामुळ बंद केलें.

बुखाऱ्याचा अमीर रशियनांचे लढाईंत मरण पावला असें मागें लिहिलें होतें त्यास आतां गैरमेळ आहे असें कोणी म्हणतात व कोणी खरा मेला म्हणतात.

कलकत्त्याच्या हायकोर्टांत ईस्टर्नबेंगाल रेलवे कंपनीनें हिंदुपेट्रियट पत्राच्या छापणारावर खोटा व गैरअब्रूचा मजकूर छा[illegible]ण्याबद्दल फिर्याद केली आहे. ता. [illegible] माहे मेच्या पत्रांत तो मजकूर आला होता.

पंजाबचे ले. गवरनर सर डोनल्ड म्याकलीड यांनीं चाकरीचा राजिनामा दिला असें वर्तमान आहे.

मि० जे. एल. वार्डन यांस मुंबई पोलिस चे अकटिंग सेकंड माजिस्ट्रेट नेमिले. मि. वार्डन पहिल्यानें सिविल सर्विस होते व विलायतेस जाऊन त्यांनीं तो हक्क गमाविला होता. नंतर पुन्हां चाकरीनिमित्त हिंदुस्थानांत आल्यावर त्यांस अहमदनगरास असिस्टंट जज्जाची जागा मिळाली होती. तेव्हां सिविल सार्विसवाल्यांनीं त्याविषयीं तक्रारी अर्ज विलायतेस पाठविला व तो स्टेट सेक्रटरींनीं कबूल करून मि. वार्डन यांची नेमणूक रद्द केली. व हल्लीं मुंबई सरकारानें बेसनदी नोकरांच्या वर्गांतली सदरीं लिहिलेली जागा त्यांस दिली आहे.

नागपुर आणि जबलपुर यांचे दरम्यान सरकारानें बैलगाडीचा टप्पा ठेविला आहे. दररोज ३० गाड्यांची माळ जाते. हिचा तीन वर्षांचा एकास मक्ता दिला आहे. व ही मुदत संपण्यापूर्वीं जबलपुर रेलवे सुरू होईल. या बैलगाड्यांनीं फौजा पोंचविण्याचें काम नसेल तेव्हां लोकांचा माल पोंचवितात.

मध्यप्रांतांत नर्मदेच्या काठानें कोळशाच्या व लोखंडाच्या खाणी सांपडूं लागल्या आहेत व त्यांकरितां नर्मदा कोल आंड आयर्न कंपनी झाली आहे हें आमचे वाचणारांस ठाऊक असेलच. या कंपनीच्या डायरेक्टरची बिलायतेस मे महिन्याच्या २९ वे तारखेस सभा भरली होती. तिजमधील एक दोन गोष्टी प्रसिद्ध झाल्या आहेत त्यांवरून कळतें कीं कोळशांच्या खाणीचें काम मोठें फायद्याचें व संतोषकारक असें झालें आहे. व जेव्हां गरज लागेल तेव्हां पाहिजे तितका कोळसा देतां येईल अशी तयारी आहे. या कंपनीचा हिंदुस्थान सरकाराशीं असा करार आहे कीं, "मुंबईहून जबलपुरापर्यंत गाडी चालू झाल्यावर अथवा यमुना नदीपासून जबलपुरापर्यंत गाडी चालू झाल्या वर पांचवर्षांचे आंत २०००० खंडी लोखंड बाजारांत विकावयास नेण्याजोगें तयार केलें पाहिजे" परंतु त्या वेळेस जबलपुराकडील रेलवे सुरू नव्हती इतकेंच नाहीं, तर तिचें कंत्राटही दिलें नव्हतें. आणि हल्लीं पराकाष्ठेच्या त्वरेनें तिचें काम चालू आहे. तेव्हां सदरील करारनाम्यांतील मुदत आणखीं ९ वर्षांची ज्यास्ती दिली पाहिजे असा स्टेट सेक्रटरीकडे या कंपनीनें अर्ज दिला व सेक्रटरीनीं त्यांस अडचण होऊं नये म्हणून त्यांचें मागणें मान्य केलें.

सिविल सर्विस मधील कांहीं लोकांनीं व्हाइसराय साहेबांकडे असा अर्ज केला होता कीं कोणाची एके जिल्ह्यांतून दुसरे जिल्ह्यांत बदली केली तर त्यास तीन महिन्यांचा पगार अगाऊ देत जावा. व्हाइसराय साहेबांनीं ठरविलें कीं एक महिन्याच्या पगाराशिवाय अडव्हान्स वगैरे कांहीं मिळणार नाही.

पंजाबाकडील कित्येक नेटिव संस्थानिकांनीं व्हाइसराय साहेबांस विनंती केली आहे कीं अक्टोबर महिन्यांत सिमल्याहून आपण निघतांनां लाहोरास अगर [illegible] कोठें तिक शहरांत दरबार [illegible]

कलकत्यास [illegible] गार्डन [illegible] चरल[illegible]त घेतली[illegible] लागवड व सुधारण[illegible] म्हणून हिंदुस्थान सरकारानें [illegible] तिला १२००० [illegible] बक्षिस दिलें.

[illegible] बिलायतेहून मि० [illegible] कलकत्त्याच्या [illegible] जज्ज नेमिले.

महाराणी साहेबांनीं आपली विशेष इच्छा [illegible]न थिओडोर राजाच्या मुल[illegible] आणण्याविषयीं जासुद पाठ[illegible]

[illegible] नेपियर साहेब क[illegible] इनचीफ सुएझ येथें येऊन दाखल झा[illegible] यांच्या शिफारशीवरून अबिसिनियेंत [illegible] इकरास सहा महिन्यांचा भत्ता बक्षिस [illegible]ण्याचा [illegible] मेक्र. यांनीं ठर[illegible]

Corre[illegible]pond[illegible]

[illegible] आलेलीं [illegible]

रा. रा. वऱ्हाडसमाचारकर्ते यांस वि. वि. महाराज मागीलपत्रीं मी आपल्यास या जिल्ह्यांतील बिन परीक्षे[illegible] नोकरांबद्दल व बीन गुन्हाचें नौकर[illegible] करण्याबद्दल वगैरे संक्षिप्त मजकूर [illegible] होता. याचें कारण येथील अमलदा[illegible] पुढ याजबद्दल काय विच्यार करतात याविशीं खात्री नवती. त्यास याजबद्दलचा खुलासा आपल्यास व वाचणारांस खात्री होण्याकरितां थोडासा खालीं लिहितों.

या जिल्ह्याची हद्द केवळ समुद्रांतील एका द्वीपासारखी असल्याप्रमाणें गोदावरी बाईनें सभोंवार एकंदर वेढा दिला असल्यामुळें व या जिल्ह्यास सदरस्टेशनाची जागा नजीक नसोन एतद्देशीय लोक फार गरीब व अज्ञान असल्यामुळें येथील अधिकारी मनमानें पाहिजे तसा न्हे इनसाफ व जुलूम करतात व अमले लोकांस कामाचें ज्ञान नसल्यामुळें जे चमत्कार घडतात ते खालीं लिहितों. व परीक्षे बद्दल जो सरकारचा ठराव झालेला आहे तो हा आपरगोदावरी जिल्हा खेरिजकरून झाला असावा काय? कारण येथील कचेरींतिल अमले लोकांपैकीं जे आलीकडे नवीन भरती झाले आहेत त्यांच्या परीक्षा मुळींच झाल्या नाहींत असें ऐकतो.

या जिल्ह्यांत सेटलमेंटाकडून सालमजकुरीं रयतेवर रक्कम ठरली गेली त्यावेळीं जी रक्कम ठरली ती गांवचे मालकास देण्यास एकरयत नाराजी होऊन रक्कम दिली नाहीं यामुळें मालकास सरकारमार्फत वसूल करणें प्राप्त झालें. सबब त्याणें रुपये मिळण्यांकरितां रयतेवर एकस्त्रा साहेब यांजकडे अर्जी केली. परंतु ती रयत कोणते गांवची वगैरे जो मजकूर तपशीलवार लिहिणे तो बरोबर न लिहितां अर्ज दिल्हा त्यास अर्जाप्रमाणें जो मजकूर लिहिण्याचा तो लिहून दिल्हा आहे किंवा कसें याचा तपास न करितां एकस्त्रा माजिस्ट्रेट साहेबयाणीं सेटलमेंट अफिसांतून खुलासेवार तपशील समजण्याकरितां डिपुटीकमिशनर यांस लिहिलें त्यांणीं सेटलमेंटाकडे रवाना केलें. सेटलमेंटांतील हरीर याणीं तो मनुष्य कोणते गांवचा रहाणार आहे याजबद्दल सर्व कागद शोधिले तरी पत्ता लागला नाहीं. सबब डिपुटी कमिशनर साहेब यांजकडे परत पा[illegible]तां अर्ज बरोबर आ[illegible]ांत जो[illegible] [illegible]ण्याचा [illegible]ण्याचें [illegible]कमिशनर या दो[illegible] [illegible]कोणीं करावें याविशीं म[illegible]शंका वाटत आहे जर आपण कृपाकरून सांगालतर मी फार आभारी होईन.

दुसरे एकामनुष्यावर [illegible] ४१७ प्रमाणें एकस्त्रा साहेब यां[illegible] करून त्यास कैद व दंड अशा[illegible]ल्या त्याजवर त्या मनुष्या[illegible] कमिशनर साहेब यांजकडे अ[illegible] नामंजूर [illegible] व त्याजव[illegible]र साहेब यांजकडे अपील [illegible] काय हुकूम मिळतो तें पहावें. [illegible] सजा ठरावत [illegible] अमुक दिवस [illegible] व अमुक रुपये दंड व [illegible]न दिल्यास आणखीं अमुक दिवस कैद असें मिनिट लिहून वारंट लिहितात याचा हेतु काय असेल हें न कळे. कैदीची सजा पुरी होण्याचे पूर्वीं आज पर्यंत कोठेंही दंड वसूल जाहालों असल्याचें ध्यानांत येत नाहीं परंतु या जिल्ह्यांत कैदीस कैद करावें व दंड वसूल होण्याकरितां कैदीचे आईबाप असतांनां त्यांस नोटिस वगैरे कांहींएक न होतां एकदम लागलीच त्यांचें घरदार वगैरे जिनगी जप्त करून लिलांव करावा व त्याचे घरांतील मनुष्यानें या जुलमाबद्दल डिपुटि कमिशनर साहेब बहादूर यांजकडे अर्ज दिला असतां कायद्याप्रमाणें अंमल झाला तो फिरूं शकत नाहीं म्हणून हुकुम दिला याविशीं कायद्याचा आधार काय आहे हें माझे लक्षांत नाहीं याचा विचार आपलेकडून व्हावा असें इछितों. पुढें चालू.

रा. रा. वऱ्हाडसमाचाराचेकर्ते—

यांस वि० वि० आपल्या सुंदर पत्रीं प्रसिद्ध होण्याकरितां चार ओळी पाठविल्या आहेत त्यांस जागा मिळेल अशी आशा आहे.

कसबा येवदें तालुका दर्यापुर येथें रा० रा० लक्ष्मण बाळाराम तहशिलदार यांणीं मुलींची शाळा स्थापन करण्याचा समारंभ तारीख २० जून रोजीं केला. तेवेळीं देशमूख, देशपांडे, शेटसावकार इतर मिळून सुमारें ५०० लोक जमले होते. मुली ३० होत्या. तहशिलदार साहेब यांणीं, लोकांस मुली शाळेंत पाठविण्यास उत्तेजन येण्याकरितां स्त्रीशिक्षणापासून बहुत लाभ आहेत अशाविषयीं सुरस संभाषण केलें. नंतर रा. चिमणाजी चिंतामण यांस मास्तर नेमून त्यांचे हाताखालीं १ अ. व एक बाई (मुली आणावयास व पोंचविण्यांस) यांची नेमणूक केली. मुलींना बसावया करितां सतरंजी व बुकें घेण्याकरितां वर्गणी केली तेव्हां १६८४ जमले.

वर्गणी दारांचीं नावें.

रा. रा. लक्ष्मण बाळाराम तहशिलदार.... .... रु० २
रा. बळिराम बल्लद रामजी देशमूख. ५
इतर लोकांकडून. २८४
रा. भिकाजी शामराव देशमूख. ५
रा. गोपाळ परशराम स्कुलमास्तर. १

रा. औधूत शिंग.... .... १

———

१६८४

येणेंप्रमाणें वर्गणी जमल्यानंतर मुलींस मिठाई व फुलांचे हार देऊन सर्व लोकांस पानसुपारी देऊन सभा विसर्जन झाली. तारीख २१ जून १८९८ इसवी.

एक येवदेकर.

जिल्हा बुलढाणें मु० देऊळगांव साकरशा—हल्लीं येथें पैमाष म्हणजे मोजणी सुरू आहे. मोजणीदार कारकून म्हणजे शंकुवाले च्यार असामी आहेत त्यांजबरोबर दररोज माणसें सुमारें पन्नासांहून अधीक पाहिजेत. याप्रमाणें आज पाऊण महिना झाला व आणखीही अजमासें इतकेच दिवस काम चालेल किंबहुना ज्यास्त दिवस लागतील असा अजमास दिसतो. आणि हा गांव तर बहुतेक खरिपाचे पिकाचा असल्यामुळें हल्लींचे दिवस शेतकरी यांचे अगदीं कामाचे आहेत हे जर अशासमयीं साधले नाहींत तर मग पुढें रब्बीचे पिकाची या गांवास बिलकूल आशा नाहीं. याकरितां यासमयीं शेतकरी लोकांचा कळवळा मनांत आणून जर तूर्त मोजणीचें काम सरकार बंद ठेवील तर लोकांचा बच्याव आहे. नाहीं पेक्षां सालमजकुरीं बांधीचे दुश्चिन्ह आहे. पाऊस सुरू होऊन आठ दिवस झाले या वेळेस नांगर, वखर चालतील तर बरें. या उपर सरकारास जें योग्य दिसेल तें खरें परंतु येथें निमताना घेण्यास साहेब जवळच पारखेडें मुक्कामीं आले होते तेव्हां त्यांनीं चौकशी केली तथापि तकुबीचा हुकूम दिला नाहीं यास्तव आपणास तसदी देणें भाग झालें.

जळगांव ता० १४ जून.

आजरोजीं एथील लायब्ररींत सभा भरली तेवेळीं शाळेंतील मुलांनीं स्त्रीशिक्षणावर निबंध लिहिलेले वाचल्यावर त्यावर कांहीं वेळ संभाषण झाल्यावर शेवटीं अध्यक्षांनीं तो विषय पुरा करून असें सुचविलें कीं, इतर ठिकाणांप्रमाणें येथें मुलींची शाळा असावी. अशी सूचना झाल्याबरोबर येथील तहशिलदार रा. गोविंदराज अय्या मुदलियार यांणीं लायब्ररींत जमलेल्या लोकांस कळविलें कीं, येथें जर मुलींची शाळा करणें आहे तर सर्वांनीं आपल्या शक्तीप्रमाणें मदत द्यावी. नंतर असें ठरलें कीं, गावांतील सभ्य गृहस्थांच्या मुलींस त्यांच्या बापानीं शाळेंत पाठवावें याकरितां एक निराळी सभा करावी, व ती घरगुतीप्रमाणें करावी. असें आईबापांचे रुकार मिळाल्यावर लागलीच शाळा सुरू करावी. आजच्या सभेमध्यें गावांतील प्रतिष्ठित सावकार हजर होते त्यांचीं नावें. रा. रा. गोपाळराव बापु सावकार, रा. रा. गणपतराव दादा डिडुळकर देशमुखाकडील वकील, रा.रा. गोविंदराव देशपांडे, रा.रा. रामचंद्र हरी मोहरीर वगैरे, गावांतील कांहीं संभावीत लोक, सर्व सरकारी नोकर, मास्तर मंडळी. गावांतील इतर संभावित गृहस्थ आले नव्हते, यामुळें पुढील सभेवर मुलींचे शाळेचें बाकी काम राहिलें. आमचे गावचे लोक असेच पुढारी होऊन वऱ्हाडांतील इतर ठिकाणच्या लोकांपेक्षां विद्यावृद्धीच्या कामांत अधिक लक्ष देतील तर त्यांस व आमचे जळगावास भूषणास्पद होईल. त्यांनीं हातांत धरलेलें काम सिद्धीस नेल्या विना राहूनये अशी माझी त्यांस विनयपूर्वक प्रार्थना आहे. पुढें होईल तो मजकूर आपणास लिहून कळवीन.

आमचे तहशिलदार या कामांत खटपट करीत आहेत ती सिद्धीस जाईल. कारण ते मनापासून प्रयत्न करीत आहेत. येथील हिंदुस्थानी शाळा अगदीं मोडकळीस आली होती इतकेंच नाहीं तर तारीख १ जूनपासून अगदीं बंद होती, परंतु गोविंदरावअय्या यांणीं गावांतील मुसलमान लोकांस बोलावून आणून त्यांस उपदेशपर च्यार गोष्टी सांगितल्या व त्यांच्या मनांत विद्येपासून होणारे फायदे बिंबवून शाळेस पुन: जागृत केलें. सध्या त्या शाळेंत ६० सुमार मुलें आहेत. आमचे तहशिलदारांस मुलींचे शाळेविषयीं असेंच यश येवो. तहशिलदार लोक अशा कामांत मनापासून मदत देऊं लागल्यास किती चांगलें होईल बरें!

Advertisements.

जाहिरखबरा.

नोटिस [illegible] हेवारी खालीं सही [illegible] करून जून अखेर [illegible] पाठविण्यांत येतील [illegible] वर्तमानपत्रद्वारें व शिवाय नोटिशी पाठवूनही लोकांस कळविलें होतें परंतु सदरहू बूक छापण्याचें काम चालू झाल्यानंतर फौजदारी नवीन कायद्याचें बिल आमचे हातीं आलें त्यावरून आम्हीं छापित होतों. तें पुस्तक हा नवीन कायदा अमलांत आल्यानंतर निरुपयोगी होईल व तेणेंकरून आमचे श्रम व लोकांचा पैसा फुकट जाईल तो न जावा म्हणून सदरहू बुक छापण्याचें काम महकूब करून तेंच बुक नवीन होणाऱ्या अक्टाप्रमाणें दुरुस्त करून छापण्याचें काम हल्लीं फार जलदीनें चालू केलें आहे. आतां या बुकाचा उपयोग लोकांस असा होईल कीं जेथपर्यंत हाल्लींचा कायदा चालू आहे तेथपर्यंत हेंच बूक उपयोगीं पडून पुढें जेव्हां नवीन कायदा चालू होईल तेव्हांही हेंच बूक त्या कायद्याप्रमाणें उपयोगाचें होईल. यास्तव सदरहू बूक जुलईअखेर तयार होईल. ज्या लोकांनीं सह्या पाठविल्या आहेत त्यांजकडे पाठविण्यांत येतील हें सर्वांस कळावें ता० १९ जून १८९८

विनायक गणेश दातार रेलवे माजिस्ट्रेटचे रायटर.

नोटिस—सितारामरूपचंद खत्री बस्ती लाखणवाडी तालुके बाळापुर यांस नोटिस देणार शिवबकस गणेशदास दुकान लाखणवाडी याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं तुम्हीं जोरी व दागिने येण्या विशीं तारीख २० जून सन १८९८ इसवी ची नोटिस दिली परंतु तुमची जोरी किंवा दागिने आम्हास देणें नसोन. आमचीच जोरी व दागिने तुम्हाकडे येणें असोन ते बुडविण्याचे इरादानें नोटिस देता परंतु आमचें घेणें तें येणेंप्रमाणें.

६९० जोरी खंडी ११ दर ४० प्रमाणें रुपये४४० रोख तुम्हांस देऊन तुमची जोरी खरेदी केली ती करारांप्रमाणें दिल्ही नाहीं सबब पुढें जोरीचा दर खंडीस रुपये ५० आला त्याबदल रुपये घेणें ते.

७३४ आमचे दागिनें तुम्हांपाशीं अमानत आहेत ते येणे प्रमाणें.

१०२ तोरडया चांदीच्या जोड १ वजन १०२ किंमत

२०४ सोन्याचा गोफ १ वजन तोळे १२ वेढे ९ दर १७

१७० सोन्याच्या गुजऱ्या २ तोळे १० दर १७ प्रमाणें किंमत

१७० सोन्याचें कडें १ तोळे १० दर १७ प्रमाणें किंमत

८९ सोन्याची बोरमाळ तोळे ५ दर १७ किंमत

———

७३४

———

१२८४

सदरहु प्रमाणें जोरीची किंमत व डागिणें आमचे आम्हांस या नोटिसीचे तारखेपासू पंधरा दिवसांचे आंत पावते करून आमची रसीद घ्यावी या प्रमाणें न केल्यास आम्हीं तुम्हावर व्याजासुद्धां दिवाणींत फिर्याद करून नोटिसीचे खर्चासुद्धां रु. भरून घेऊं कळावें ता० २२ माहे जून १८९८

(सही) शिवबकस गणेशदास दुकान लाखणवाडी.

नोटिस—तानबा पानाचंद दुकान पेठ बाळापुर यास भवानीसिंग वलद लक्ष्मणसिंग रजपुत मुक्काम पातुर याजकडून नोटिस देण्यांत येते कीं, आम्हीं तुमचा कपडाहि नेला नाहीं व आम्हीं तुमचें दुकानही पाहिलें नाहीं व तुम्हांसही पाहिलें नाहीं. आमचा दस्तऐवज आगर जो खात्यावर सही असेल तर तिराइत मार्फत आम्हांस दाखवावी म्हणजे त्याजविशीं विचार करूं. ज्याच्या जवळ माल तुम्हीं दिला त्याच्या जवळून तुम्हीं पैसा घ्याव तुमचा आमचा कांहीं एक संबंध नाहीं. आम्हांस विनाकारण नोटिस दिल्यामुळें जबाबाचा खर्च आला हा तुम्हीं पाठवून देणें. नाहीं पेक्षां तो कायदेशीर वसूल करण्याची तजवीज केली जाईल. तारीख १९ माहे जून सन १८९८ इ.

(सही) भवानीसिंग वलद लक्ष्मणसिंग जमादार.

नोटिस सर्व लोकांस कळविण्यांत येते कीं लोणारें येथील खारे तलावांतील खाराचा तीन वेळां लिलांव तारीख १ माहे जुलई सन १८९८ई० रोजीं दहावाजतां आमचे हुजूर बुलढाण्यास केला जाईल. याजकरितां ज्यांची खुशी लिलांव घेण्याची असेल त्यांनीं बुलढाण्यास यावें व ह्याविषयीं विशेष माहिती हुजूरकचेरींत समजेल. ता. १२ माहे मे सन १८९८

मीरबिरागुदीन शिरस्तेदार.

C. HARDUN
Offg. Deputy Commissioner.

MODI READER.

मोडी वाचन.

सर्व लोकांस कळविण्यांत येतें कीं, सत्यप्रकाश छापखान्यांत वरील नांवाचें पुस्तक छापत आहे. या पुस्तकाचा उद्देश असा आहे कीं, मराठी शाळेंतून मोडी वाचन शिकविण्यास जें साधन नाहीं तें करून ठेवावें. त्या पुस्तकांत पहिलीं २४ पानें मोकळ्या छापील नमुन्याच्या अक्षराप्रमाणें लिहिलीं आहेत व आरंभीं मोडी विषयीं पुष्कळ माहिती दिली आहे. पुढील भाग लपेटदार निरनिराळ्या वळणाच्या अक्षरानें छापला आहे. असें करण्याचा उद्देश असा आहे कीं, निरनिराळ्या वळणाचीं अक्षरें मुलांच्या पहाण्यांत यावीं व वर्गांत हें पुस्तक सुरू केलें असतां शिक्षकांस मुलांमध्यें ईर्षा उत्पन्न करतां यावी. ह्या पुस्तकाची अष्टपत्री सांच्याची पृष्ठें ६१ होतील. किंमत दर प्रतीस ४ आणे पडेल. बाहेर गांवीं दहा प्रती घेणारास टपाल हांशील पडणार नाहीं.

ज्यांस हीं पुस्तकें पाहिजे असतील त्यांनीं "सत्यप्रकाश छापखाना उमरावती" ह्या पत्यावर मागवावीं.

तारीख १० जून १८९८ इसवी.

स० प्र० मालक.

आक्ट.
सन १८९८चा ९वा
पेशे व धंदे यांवरील कराविषयीं
किंमत च्यार आणे.

जाहिरखबर.

हिंदुधर्मशास्त्रसार.

मुंबई इलाख्यांतील निरनिराळ्या कोर्टांच्या शास्त्री लोकांनीं दिलेल्या उत्तरावरून काढलेलें हें नवीन मोठें व उपयोगी पुस्तक इंदुप्रकाशाच्या मालकांनीं छापलें आहे व त्याच्या प्रती आमचे एथें विकावयास आल्या आहेत. किंमत दर प्रतीस १० दहा रुपये व डाक हाशील ८ रोख पाहिजे.

व० स० चे म्यानेजर.

जाहिरात.

विद्या कल्पतरु (मासिक पुस्तक) बडोद्याचे श्रीमंत महाराज खंडेराव गायकवाड सेनाखासखेल समशेर बाहादर यांच्या पदरचे शिलेदार रा० रावजी बिन केशव सांबारे यांनीं कित्येक महिने बहुत वर्तमानपत्रांतून जाहिरात दिल्याप्रमाणें विद्याकल्पतरु नांवाचें सर्वोपयोगी मासिक पुस्तक छापण्याची सुरवात झाली. व त्याचा एप्रिल महिन्याचा पहिला अंक बाहेर पडला. तीं पुस्तकें आम्हाकडे विक्रीस आलीं आहेत. किंमत ९ आणे व डाकहाशील १ आणा पडेल. किंमत रोख पाहिजे.

वऱ्हाडसमाचाराचे म्यानेजर.

पत्राचे बाक्यांविषयीं.

वऱ्हाडसमाचार पत्राबद्दल किंमतीचा पैसा वर्गणीदारांकडेस येणें आहे तो त्यां [illegible] करून सत्वर पाठवावे [illegible] वारंवार पत्रें लिहिण्यानें त्यांस तसदी पो[illegible] आम्हांसही खर्च [illegible] सबब बा[illegible] मिकालाची तजवीज जरूर करावी [illegible]

वऱ्हाड समाचार [illegible] मालक.

TO OUR SUBSCRIBERS.

We beg to remind our subscribers, that their Subscriptions, for the present year, and in arrears should be remitted as early, as possible otherwise, we would, however reluctantly, be under the necessity of ceasing to transmi the paper to their addresses. We believe that this reminder will not fail to arouse the sympthies of our Constituents in the country and bring about speedy remit, tances from defaulting Subscribers.

Propriters of Berar Samachar.

किंमतीचे ठराव.	रु.	आ.
वर्षाची अगाऊ देणगास... ...	६	०
साल अखेर	७	०
सहा महिन्याची अगाऊ	३	८
सहामाही अखेर	४	०
फुटकळ एक अंकास	काय?	९

या शहरा बाहेरील लोकांच्या [illegible] १२ आठवडयांबद्दल टपाल खर्च [illegible] पडेल तो ३ रु. ४ आणे व साल अखेर ३ रु. ८ आणे.

☞ आगाऊ पैसा देण्याची मुदत पत्र घेण्याचे सुरू तारखेपासून २ महिने पर्यंत समजावी. व जुने वर्गणीदारांसही त्याचा मागील हिशेब समजून नवें साल चालू होईल तेथून २ महिन्यांची मुदत समजावी.

नोटिसा वगैरे छापण्याचे दर.

१० ओळी पर्यंत... ... १ रुपया

१० ओळींवर प्रत्येक ओळीस ०।६.

एकच मजकूर वारंवार छापणें झाल्यास दर ओळीस एक आण्याप्रमाणें किंमत पडेल.

हें पत्र आकोले येथें वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत मालकांकरितां छापून प्र० केले.